



# Tabor

**Leto junakov: Grčaric in Turjaka**



1973

EL FORTIN

Št. 11

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov • TABOR je last in vestnik Zveze D. S. P. B. Tabor • Mnenje Z. D. S. P. B. Tabor predstavljajo le članki, ki so podpisani od glavnega odbora Zveze. • Izdaja ga konzorcij. Predsednik inž. Anton Matičič. • Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila, za lastništvo Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

—::—

TABOR is the voice of the Confederation Tabor of the United Slovene Anticommunists

—::—

TABOR es órgano de la Confederación Tabor de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. • Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina

—::—

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 33-7213

—::—

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.210.293

—::—

Naročnina: Južna Amerika 20 pesov ley 18.188, odn. enakovrednost v dolarju; USA in Kanada 4.— dolarje letno, zračno 7,00 dolarjev; Anglija in Avstralija 1 funt šterling; Evropske države 3 dolarje.

—::—

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: inž. Anton Matičič, Igualdad 1110, José L. Suárez FNGBM, Pcia. de Buenos Aires, Argentina. Telefon: T. E. 796-7513.

#### NAŠA NASLOVNA SLIKA

V času, ko je mali slovenski narod na križ pribit dajal zgled vsemu svetu v borbi za Boga, narod in domovino, je prav ta mali narod tudi pokazal svoje žalovanje in hvaležnost v tej borbi padlim junakom.

---

**P O R A V N A J T E   N A R O Č N I N O !**

---



# Tabor

Svobodni sveta,  
združite se!  
Za Boga,  
Narod, Domovino!

Noviembre 1973

BUENOS AIRES

November 1973

## Fiasco de la reunión de los no alineados

El diario La Prensa de Buenos Aires publicó el día 2 de octubre ppdo. este artículo de su corresponsal Eudocio Ravines de Mexico; cuyo resumen publicamos por considerar, que es muy interesante.

Hace doce años, cuando el mundo estaba de bajo la tension de la guerra fría, los Estados Unidos encargaron a Tito el montaje de la farsa internacional de los „NO ALINEADOS“. Al dictador yugoeslavo acompañaban en esta misión Nehru de India, Nasser de Egipto y Sukarno de Indonesia. Juntos organizaron la balondrada.

Esta nueva especie de Kominform internacional prestaba a Tito múltiples servicios y le servía de broquel contra el Stalinismo de la Unión Soviética y a los Estados Unidos les prestaba el servicio de desviar o de anular las inclinaciones de las naciones atrasadas independientes hacia la órbita de Moscú y a los padres fundadores de la NO ALINEACION de las naciones asiáticas y africanas recién liberadas les brindaba una tribuna espectacular capaz de operar a modo de caja de resonancia mundial. Hasta la Unión Soviética estaba beneficiada porque esta corriente le brindaba la oportunidad y la posibilidad de la infiltración y maniobras contra la China popular.

La NO ALINEACION, a la cual sus padres y especialmente Tito trataron de infundirle el dramatismo y teatralidad, sufrió duro golpe cuando desapareció la guerra fría. Las dos grandes superpotencias se entendieron y acercaron mutuamente. La NO ALINEACION perdió así todo su sentido. Los no alineados no tenían ya alrededor de quién alinearse y contra quien no alinearse. Así quedó la creación titoista como un armatoste anticuado, como una organización momificada que ya no prestaba servicios a nadie salvo a Tito y al comunismo yugoeslavo, actualmente interesado en la expansión de su estilo comunista en los países en desarrollo.

## **Polom konference neodvisnih in neuvrščениh**

Buenosaireški dnevnik LA PRENSA je priobčil dne 2. oktobra letošnjega leta članek, ki ga je napisal njen dopisnik Eudocio Rovines iz Mehike. Smatramo ta članek za zelo primeren in aktualen in ga zato priobčujemo.

Ko je pred dvanajstimi leti svet bil pod vtisom „hladne vojne“ so Združene Države Severne Amerike naročile Titu, da organizira mednarodno burko „NEOPREDELJENIH“. Jugoslovanskega diktatorja so tedaj podprli in spremljali Indijec Nehru, Egipčan Nasser in Indonezijec Sukarno. Skupni so organizirali burko.

Ta nova vrsta Kominforma je nudila Titu brezštevne koristi in mu je bila kot ščit proti Sovjetski zvezi in njenemu stalinizmu. Združenim državam je pa Tito napravil veliko uslugo, ker je anuliral in odpravil vpliv Sovjetov med neopredeljenimi državami, ki so se šele razvijale iz bivših afriških in azijskih kolonij in jim dal priliko, da so na mednarodnih konferencah razpravljali in se tako uveljavili. Celotna Sovjetska zveza je imela korist, kajti med neopredeljenimi deželami tako ni rasel vpliv rdeče Kitajske.

Očetje neopredeljenosti so pa dobili hud udarec, ko je bilo konec hladne vojne. Obe velesili sta se sporazumeli in se zblížali. Neopredeljenost je tako zgubila ves svoj smisel, kajti niso imeli več prilike se združevati proti nobenemu. Tako je ta Titova organizacija zastarela in ni več koristila nikomur, nego samo Titu in jugoslovanskemu komunizmu, ki je vedno zainteresiran da razširi svoj vpliv in svoj način komunizma med dežele, ki se razvijajo.

Florijan Slak:

### **SLOVENSKA DILEMA**

Javni problemi so predmet javne kritike. Vsako zakrivanje dejstev in pometanje neljubih problemov pod preprogo, je najboljši pogoj za razkrajanje družbe ali ustvarjanja diktature izbrane elite. Svobodna kritika je temelj demokracije.

Nemalokrat v življenju moramo braniti svoje prepričanje; radi ideologije same v kateri vidimo rešitev ob sprejemu naših nazorov katerim pripadamo; bodisi radi stvarnosti, ki jih nujno ideologija prinaša. Ideologija sama pa je duh in ne materija, zato se tudi nje ne da uničiti z likvidacijo tistih, ki vanjo verujejo, njo predstavljajo ali celo gradijo.

Stvarnost ima v življenju poleg ideologije zelo podobno, če ne naravnost

prav tako važno mesto. V gotovih slučajih se mora ideologija podrediti stvarnosti, ali bolje rečeno: nosilci ideologije se morajo naslanjati na stvarnost če hočejo, da njihovi nazori ne izgubljajo na privlačnosti človeške mase. V zadnjem pa je lahko tudi vsa ironija.

Slovenci smo znani kot zelo kulturni in vereni narod. Eno kot drugo pa lahko prepustimo v oceno strokovnjakov, ki se na kulturo in vero (oboje v pravem pomenu besede) razumejo. Prvo lahko bazira na statistiki, drugo pa poleg iste, tudi na morali. Po študiju obeh pa lahko, zelo lahko pridejo zaključki s katerimi ne bomo soglašali.

Vsa naša kultura in vernost pa nam je kot narodu ne samo v ponos ampak tudi v škodo. Ker smo po številu prebivalstva med najmanjšimi narodi na svetu, po kulturi in vernosti pa najbolj veliki, imamo pač preveč energije, da bi se samo ukvarjali s krmarjenjem našega malega čolna v svetovnih morjih; ampak hočemo reševati zapletene svetovne in ideološke probleme, se ranje brezglavo žrtvovati, da nas bodo za vso našo kri, ki je pretekla po nepotrebnem veliki spoznali, da smo bili na njihov namig pripravljene se vreči v brezno vulkana.

Eksplozivna energija „nas“ je naredila bolj stalinistične kot je bil Stalin sam! Bolj papeške, kot je bil papež sam! Bolj zavezniške, kot so bili zavezniki sami! Zakaj bolje je brisati prah z lovorik zmagovitih, kakor pa priznati „egoizem“ — braniti svoj mali teptani narod! Zakaj tisti, ki brišejo prah z lovorik zmagovitih so „narodni heroji“; oni pa, ki so krmarili ta mali slovenski čoln — nič v groznem tajfunu — pa „narodni izdajalci!“

Iz zgoraj omenjene energije je potem lahko razumeti, da moramo biti Slovenci povsod prvi ali vsaj zraven. In kadar bodo poslali prve naseljence na luno (za luno smo itak prevečkrat), se ne smemo čuditi, če bodo to Slovenci. Ako bodo izhajali iz ideološke emigracije, to se pravi iz vrst tistih ki so imenovani v zadnjih besedah prejšnjega odstavka, bodo morda še za ostali slovenski narod pripravili prostor, ker ga iz zemlje hočejo na vsak način izbrisati.

Ideologija je vedno podvržena spremembam z ozirom na stvarnost. Toda nosilci iste so tisti faktor, ki lahko postane grobokop svojih lastnih nazorov, ako gredo mimo stvarnosti. In zakaj ne bi bili Slovenci prvi v tej dirki? In zakaj ne bi bili tudi prvi, ki bi likvidirali politično in ideološko emigracijo?

Tukaj torej ni začetek, ampak razmišljanje slovenske dileme v nedogled. Med nami pa se vedno bolj širijo glasovi: Proč z zgodovino; ne glejmo v preteklost; bodočnost je važna; pomagajmo po svojih močeh graditi cerkve v deželah kjer živimo. Postavimo slovenske cerkve, katere naj financira emigracija, ki je prišla v tuj svet z golimi rokami; grozo v srcu, za ljubeznijo do Boga, naroda in cerkve, po katerih direktivah smo bili vzgojeni in po katerih direktivah smo šli v boj za Boga — narod in domovino...

Nobena žrtev ne sme biti prevelika, da se postavi cerkev v kateri se bo — vsaj morda dve desetletji — molilo po slovensko. Dvorane, poslopja, ze-

mljišča itd. vse to zahteva denar, nabirke, financiranje. Čisto razumljivo in prav! Toda ko se vprašamo — vsaj tisti, ki nismo pri tem prizadeti ker spadamo v tuje fare — kdo je lastnik teh „slovenskih“ cerkva, dvoran, poslopja, zemljišča itd. ki ga financirajo Slovenci? In dobimo odgovor: škofija! In kdo Vam posodi denar po normalni obrestni meri? Zopet isti odgovor: škofija! Pred očmi mi plešejo gorostasne številke in mastne obresti, vmes pa se vrti dilema. Nekaj novega, da človek gradi za gotovo organizacijo in ker nima dovolj denarja se pri organizaciji izposodi denar; plačuje obresti isti organizaciji, ki je lastnik vsega. Slovenska molitev je torej stvar ki se — kot smo kot otroci molili — pošteno plačuje in dobro kaznuje.

Pred več leti je nabiralec za dom sv. Gregorija Velikega prišel tudi med nas. Poslal sem svoj dar tej ustanovi, ki je imenovana po škofu Rožmanu. G. župnik se je pisмено zahvalil in me celo povabil da bi se kdaj oglasil tam, kjer je najbližja slovenska fara. Nekaj tednov pozneje, smo domobranci imeli svoj sestanek v istem domu, pa nas je isti gospod praktično skoraj ven vrgel, dasi je bilo med nami dosti zelo zaslužnih in darovalcev. Še bolj tragično pa je to, da njegov naslednik ni hotel vzeti za mašo za domobrance... Gospod je „pozabil“, da je pod njihovo zaščito prišel v svet... Resnici na ijušo moram zapisati, da je drugi gospod istotam potem vzel za mašo za domobrance.

Nastane seveda vprašanje: Od kod prihajajo take direktive? Iz Vatikana, Ljubljane ali Buenos Aires-a?? Ali pa so samo plod domišljije, ambicioznosti, slepega hlapčevstva vladajoči kliki v domovini, žeje no napredovanju in boljših mestih, ali pa nadaljevanju študija v rimskem Sloveniku?

V vsej tej tragikomediji pa je emigracija, ali kakor temu pravijo danes: izseljenci, na katero prihaja ves pritisk. Izseljenci bodisi stari ali najnovejši (zadnji so produkt Titove vzgoje) se za take in podobne reči ne zanimajo dosti in cerkev od njih ne bo imela kaj prida koristi, dasi ravno njim polaga vso važnost. To pa je razumljiv pojav, ker pravijo da dober pastir pusti čvetindevetdeset ovac in išče izgubljeno ovco. In ko jo najde, jo da na ramo, potem pa povabi svoje prijatelje, da se z njim razveselijo, ker je našel izgubljeno ovco... Žal nam niso nikoli povedali, kaj se stori z ostalo čredo devetindevedesetih ovac (in seveda koštrunov) brez pastirja, če tisto čredo napadejo volkovi ali pa-dilema!

Pred leti mi je pripovedoval prijatelj, ki živi v eni izmed slovenskih naselbin, da jih je obiskal predstojnik slovenskih duhovnikov iz domovine. Mož je bil ves iz sebe. „Da bi ga ti slišal, kako je pridigal. Tako je govoril, da ko bo Tito umrl in če se bo skesal bo šel naravnost v nebesa in bo verjetno še svetnik. Mi pa bomo šli naravnost v pekel...“

Zasmejal sem se, pa mi je bilo takoj žal. Mož je bil čisto resen. Za starega človeka s staro vzgojo je to najhujši življenjski udarec, verjetno hujši kot izguba pobitih sinov domobrancev, katere so praktično ustvarili tisti, ki danes brajajo kamen in pljujejo na njih grobove...

Imamo izseljensko nedeljo. Spominjamo se izseljencev, za katere domovina ni imela kruha, ali ga danes nima. Zakaj? Ni namen tega pisanja da bi se poglobljali v to zadevo in beg iz domovine v katero se naseljujejo „južni bratje“, da bo tako Slovenija balkanizirana, Slovenci pa bodo postali Avstrijci, Nemci, Francozi itd.

Imamo izseljenske duhovnike, katerih delo je, ali bi moralo biti narodno, versko moralno, vzgojno. Vsa čast njim, ki so svojemu poklicu resnično zvesti. Toda tudi tam se dostikrat znajdemo v dilemi in primer nevernega Tomaža nas vedno bolj spremlja. Težko je namreč razumeti da je na spominski proslavi ob 25. obletnici Vetrinjske tragedije, ki jo je organizacija ZDSPB Tabor in za katero smo našli po 25. letih tako zaslužnega moža kanadskega majorja P. H. Barre-a da sta se z g. dr. Meršolom srečala na naši proslavi na Orlovskem vrhu Slovenske pristave ob spominski kapelici; bil iz tolikšnega števila begunske duhovščine navzoč samo eden in to naš duhovni vodja č. g. France Gaber. Človek se resno sprašuje: Kje so bili ostali? Pa menda ne, da bi bili vsi tedaj na „duhovni obnovi“ v domovini, ali pa na kakšni prireditvi izseljenske matice (kateri predseduje znani partizanski likvidator France Pirkovič-Čort) v škofjeloškem gradu, preko katerega je šlo okrog 3000 domobrancev v smrt...

Tudi finančne nabirke se nabirajo v cerkvah. Nabirke za papeža, misijone, Slovenik, Slovensko kapelo v Washingtonu, zaostale narode, za graditev cerkva, šol, pomoč zamorčkom itd. se pridno propagira in zbira denar. Afriški divjaki res potrebujejo civilizacijo in pomoč. Slovenski begunci naj afrikancem gradijo šole in cerkve; Kitajci, Sovjeti in Titovci jim pa gradijo ceste železnice, vežbajo gverilce, bodoče gospodarje. In za vsa ta dobra dela bo Bog plačnik...

In zopet smo tukaj v dilemi. Ali bo Bog plačeval samo dobra dela, ki jih dajemo tujcem in ne bo imel nobenega smisla za dobra dela vojakom Kristusa kralja in njegovi vojski v divji konfrontaciji cerkve in komunizma ki ji pravimo: revolucija v Sloveniji in njenim žrtvam, domobranskim, četniškimi in drugim invalidom? Res je, da pravični ne potrebujejo pokore. So pa ljudje, ki ne živijo od vsake besede ki pride iz božjih ust, ampak od tistega, kar je Bog ustvaril za vse. Iz tega sledi, da imajo naši invalidi isto in še večjo pravico do pomoči kot izseljenci in afriški zamorčki ter drugi in da do njih ima slovenska cerkev isto in veliko večjo dolžnost, da skrbi za njih, ker so invalidi po zaslugi in radi nje. Kdaj bodo po slovenskih cerkvah — vsaj v emigraciji — oznanili nabirke za svoje invalide? Skrajni čas bi že bil!

In slovenska katoliška javnost v svetu. Koliko ta javnost da za „slovensko stvar“? Kako sorazmerno malo časa je vzelo za zgraditev Slovenske kapele v Washingtonu in če se prav spominjam, je kapela stala nad 70.000 dolarjev. In rimski Slovenik, katerega je ob obisku pri papežu posetil tudi Tito. Čemu v emigraciji molčijo o tem? In koliko se je zbralo denarja za njega? Poročilo v „Ameriški domovini“ od 11. II. 1972 prinaša tele številke:

Severna in južna Amerika 165.293 dolarjev, ali skupna vsota 263.641 dolarjev in da od zadnje vsote odštejemo dar cele Slovenije v lirah 6,333 495 in primerjamo darove iz Kanade isto v lirah 12,092.957, nam ostane jasna slika, da so kanadski Slovenci (z redkimi izjemami sumo protikomunistični begunci) darovali več kot še enkrat toliko kot vsa Slovenija. In če bi k temu prišteli vsemogoče obnove cerkva in darov v iste namene, ki jih je protikomunistična emigracija poslala po vojni v Slovenijo; in če računamo še z možnostjo, da bi bilo 12.000 vrnjenih in poklanih domobrancev ostalo v tujini, koliko milijonov dolarjev bi potem Slovenija in slovenska cerkev v domovini dobila v vseh mogočih darovih. Morda bi potem cerkev doma in razni vaški kaplani v tujini bolj realistično gledali vsaj na tisto postavko, za katero je sam izdajalec Juda Iškarjot s poljubom izdal Kristusa...

Morda bi potem tudi v domovini hoteli priznati tisto, kar danes nočejo, ker emigracija ni sposobna, da bi organizirala kontrolo tistega, do katerega je edino resnično spoštovanje. Kdor financira, tisti gospodari; ako ne, je tepec.

Že pred dolgimi leti mi je pripovedoval prijatelj, da mu je rekel njegov osebni „mentor“; Mojzes z Ljubelja v maju 1945: „Jezus, kaj pa bi bilo, če bi vsi domobranci vrnjeni iz Vetrinja ostali živi? Saj bi se vsi s tujkami poročili...“

Kako majhni, nizki in celo podli so ljudje in to ne iz vrst raje...

Emigracija je izbrala še posebej za sobo škofa Rožmana v Sloveniku. Mislim, da sem prav informiran, da imajo vsi slovenski škofje po njih imenovane sobe, samo škof Rožman ne. In zakaj ne? Zakaj emigracija, oziroma njeno vodstvo o tem molči? Ako je dober emigrantski denar, potem se mora za njega plačati vsaj moralno ceno od tistih, ki uživajo njeno materialno stran in študirajo poklic, kateri bi moral človeka ali ljudi odvrniti od zmaterializiranega sveta v duhovnega. Ali ni to celotni smisel?

In poglejmo še v našo stvarnost. V Združenih državah je zelo veliko Slovencev. Veliko cerkva, narodnih domov, finančnih in drugih ustanov imajo. V časopisju sem zasledil pred leti celo, da so nabirali za gradnjo doma za ostarele Slovence, kar je bilo seveda stvar starih izseljencev v Lemontu, kar bi bilo katoliška stvar. Vse skupaj pa je zaspalo in utihnilo. „Birokracija“ je bila kriva! In napredni ameriški Slovenci imajo svoj dom za ostarele, katoliški pa ne.

Slovenska tragedija je največja ta, da hočemo „reševati“ ideologije, idealjevine, jugoslovansko skupnost itd, za „malenkosti“ kot so Slovenski narodni, socialni in podobni problemi med nami ni časa, ne mesta, ne potrebe, namreč taki problemi nimajo položajev, ne časti, ne pravic, le dolžnosti z vsemi grenkimi zdravilnimi „čajji“, ki ozdravijo vsakega, še tako „sanjavega“ idealista.

Več kot četrto stoletje je poteklo ko smo prešli Ljubelj. Zdi se mi pa, da se je za nas čas ustavil na Ljubelju, za naše politike pa še prej: recimo 27. marca 1941. Čas pa neusmiljeno teče naprej in se ne ozira na nikogar.



„Mi“ še vedno mislimo o preganjanju cerkve v domovini. O vernem slovenskem človeku, ki smo ga nekoč poznali. Nekateri navdušeno govorijo ali pišejo o verskem preporodu v domovini. Semenišča so polna in novomašnikov je toliko kot še nikoli. Nihče se pa ne vpraša: koliko je med njim: Lambertov, dr. Mikužev, dr. Leopold-Lavov itd.? Kdo sme kritično ali realistično? Že sam pogled v verski list „Družina“ da vsakemu, ki zna kaj misliti sam, dovolj za misliti...

Trezni opazovalci v domovini pa najdejo svoje zaključke, katerih ne obešajo na veliki zvon. Zaključki pa so: V današnji, nekoč 99% odstotno katoliški Sloveniji hodi v cerkev v mestih 15 odstotkov ljudi; na deželi pa 60 odstotkov...

Ta ugotovitev bo verjetno točna, ker v mestih prevladuje mladi rod, na deželi pa je v večini stara generacija. Da ne pozabimo na duševno stanje našega rodu doma, ki po statistiki samomorov menda nosi svetovni rekord. Danes pravijo, da je Slovenija misijonska dežela in to komaj po 26. letih prevzema oblasti po komunistih. Torej v deželi kjer je svoboda vere in kjer imajo z Vatikanom najboljše stike, ko „kar ne morejo pozabiti obiska njegove ekseleence Tita!“ In o tej pred četrto stoletjem strogo katoliški deželi berem tele porazne podatke: V Jeseniškem bazenu je 10% necerkvenih pogrebov; v okolici Opatije 5%, v Zagorju pa čez 30% in to umira stara „katoliška“ generacija in kakšna bo slika recimo čez 40 ali 50 let?

In zopet nam v emigraciji dajejo alternativo, da pomagamo s spreobrnjenjem naroda doma, da škofom in redovnim predstojnikom pomagamo pri gradnji, povečavi in opremljenosti semenišč ter vzdrževanjem duhovniškega naraščanja, ki naj bi mlademu razočaranemu rodu pomagali in preprečevali samomor...

„Hude udarce dajejo komunistom njih sinovi, ko v razočaranju nad komunizmom segajo po samomoru...“

Nastane vprašanje dileme teh nesrečnih mladih ljudi. Ali imajo alternativo v krščanstvu? Za nas je naš odgovor: „Da!“; za njih samih je odgovor: „Ne!“ Njihovi očetje so z razočaranjem nad krščanstvom (pravilno nad cerkvijo in sistemom — op. pisca) našli alternativo v komunizmu. Njihovi sinovi imajo vpogled v oba sistema, tretje alternative, ki se bo v procesu časa med trenjem med krščanstvom in komunizmom rodilo, pa še ni na obzorju ali pa prihaja prepočasi v naši atomski dobi.

Danes mladina stavlja vprašanja zakaj so brez očetov in zakaj slovenska cerkev ne pove vse resnice. Marksisti isto zahtevajo od cerkve, da prizna svoje napake iz polpreteklosti... Cerkev pa še dolgo ne bo spregovorila in je proti temu, da se pove „vsa resnica...“ (Družina od 4. julija 1971) Torej kam naj se obrne mladina doma, pa naj bo katoliška ali marksistična?? Za njih ne velja zakon kot velja, ali je veljal za nas: „Rim je spregovoril in zadeva je končana!“

Da bo kelih pelina napolnjen do vrha, je treba še prebrati govor papeža

Pavla VI. ob sprejemu novega izrednega in opolnomočenega veleposlanika ŠERJ pri Sv. sedežu v Vatikanu, Slovenca Staneta Kolmana: Med drugim pravi papež: „—Z veseljem sprejemamo pozdrave in želje njegove ekselence gospoda predsednika, ki ste nam jih prinesli. Ne moremo pozabiti njegovega obiska. Prosim vas da mu sporočite naše najboljše želje za njegovo osebno srečo in za napredek in blagostanje vseh jugoslovanskih narodov. Iz številnih razlogov nam je to posebno zadovoljivo. Zelo cenimo vašo preteklost, ki je bogata s človeškimi vrednotami, kulturnimi in verskimi, v duhu pa so nam neprestano prisotni tudi dogodki kateri označujejo vašo sedanjost. Jasno je da takega miru ne moremo uresničiti, če ne temelji na pravičnosti, če ne spoštujemo vsakega človeka, tudi mladoletnika in otroka... V tem duhu cerkev poziva vse vernike, da lojalno sodelujejo z vsemi ljudmi dobre volje pri graditvi boljšega, pravičnega in bratskega sveta. V civilizaciji, katera je vredna tega imena, morajo imeti narodi in posamezniki svoj del odgovornosti, dela humanizma, kulture in vere...

(nisem si čisto na jasnem: ali so tisti, ki so pisali ta govor šalili ali pa so igrali demagogijo...)

In kje so vzroki za tako porazno spremembo doma in v svetu? Ni jih težko najti, ako jih resno iščemo, priznati pa jih nihče noče. In zakaj ne? In kdo naj jih prizna? Oni ki so jih bili, ali so jih danes skrivili? Toliko čistega idealizma pravičnosti od njih bi bilo naravnost nemogoče, ko je vendar na razpolago na stotine izhodov v različnih tolmačenjih ideologije, ki imajo vedno „prav“ njeni filozofi. Izhod je potem najenostavnejši: v nasproten tabor z ekstremom, ali pa tako kot delajo v vedno večjem številu razočaranci: proč od hipokratstva! in ali se smemo čuditi, če pogledamo nazaj in v sedanjo stvarnost?

Tako smo se znašli na križišču na katerem stojijo kažipot z napisi: Idealizem, realizem, egoizem in dilema. Katero pot naj nastopimo? Ali naj stojimo na križišču kot policaj pri urejevanju prometa, ki drvi skozi naše možgane in išče izhoda ki ga ni. Ali pa naj posnemamo — če se ne motim — sv. Avguščina, ki je kot filozof premišljeval skrivnost sv. Trojice, brez uspeha. Legenda pravi, da je hodil ves zamišljen ob morški obali. In kar na enkrat zagleda fantiča, ki je sedel v pesku in z zajemalko zlival vodo v jamico. Učenjak ga vpraša kaj dela. Otrok pa mu odgovori: „To morje bom prelil v to jamico!“

„To je sploh nemogoče“, pravi Avguštin.

Fantiček pa mu odgovori: „To morje bom jaz prelil v to jamico tedaj, kob oš ti razvozljal skrivnost sv. Trojice...“

Legenda pravi, da je učeni Avguštin spoznal svojo „zmoto“. Opustil je vsako razmišljanje o skrivnosti in postal učen krščanski filozof in — svetnik!

Mi pa, ki nismo učeni, ne filozofi, tudi svetniki nismo in ne mislimo biti; bomo še naprej razmišljali, brez upanja razsvetljenja, saj ko bo nas Bog poklical, upamo da ne bo po nas poslal — Luciferja!

## ŠE 275 LET KMEČKEGA PODLOŽNIŠTVA

S porazom kmetov v velikem slovensko-hrvaškem podložniškem uporu leta 1573 se je doba velikih kmečkih uporov končala. Socialni boji in pa boji za človeško dostojanstvo, v nekaterih državah povezani tudi z verskimi boji, so dosegli svoj višek v 16. stoletju. Zlasti velja to za dežele, ki so se nahajale pod oblastjo Habsburžanov. Med te velike kmečke upore 16. stoletja smemo šteti: veliki vseslovenski kmečki upor leta 1515, veliko nemško vojno (Bauernkrieg) iz leta 1525 in veliki slovensko-hrvaški upor v letu 1573. Preseneča nas pot, po kateri je zalezlo uporniško gibanje v slovenske kraje. Vedno pravimo: „Ex oriente luz“, ker prihajajo vse filozofske in verske ideje z vzhoda, toda uporniška gibanja pa so prišla, kakor smo videli, z zapada; iz Anglije, Francije, preko Nemčije, Češke v Avstrijo. Prvi večji upor v slovenskih krajih se je začel na skrajnem severozapadu Slovenije, na Koroškem 1478, drugi veliki upor je zajel centralne predele Slovenije, tretji veliki slovenski upor pa se je odigral skoraj na robu slovenske zemlje ob slovensko-hrvaški meji. In zadnji večji kmečki upor pa se je končal na jugozapadu Slovenije, na Goriškem in Tolminskem. Torej črta, ki nam kaže smer uporniškega gibanja po slovenskih krajih, ki gre s severozapada čez središče Slovenije na skrajni vzhod naših meja, zavije naravnost na jugozapad, pove tole:

Ker smo Slovenci izgubili že zelo zgodaj državo in narodno neodvisnost, smo prišli zaradi tega in zaradi zemljepisne lege pod različne tuje vplive, ki so Slovence prepojili z zelo različno pokrajinsko, če ne celo s tujo miselnostjo in narodno mlačnostjo, v primeru kmečkih uporov pa še s stanovsko nezavednostjo, ker je bil slovenski kmet vedno nagnjen k materializmu in individualizmu. Pomanjkanje smisla za skupno organizacijo in pa poudarjanje lastnih in zasebnih koristi pred skupnimi sta bila glavna, čeprav ne edina, vzroka kmečkih porazov v vseh uporih. Prav zaradi tega je bilo na stotine malih krajevnih kmečkih uporov in nobenega centralnega splošnega ljudskega upora. Za Slovenca je veljalo takrat in velja še danes, da jo mora vsakdo sam dobiti po glavi, da se zave lastne in skupne nesreče. Če zasledujemo razvoj in smer kmečkih uporov, pridemo do nekega absurdnega zaključka, da se je namreč prvi večji krvavi upor začel na severozapadnem robu slovenskega ozemlja, zadnji veliki in prav tako krvavi upor se je končal pa na južnem robu slovenskega ozemlja, torej ne v narodnem središču. Od prvega krvavega upora 1478 pa do zadnjega velikega upora 1713 je preteklo celih 235 let in vsi upori so se v tem času končali katastrofalno za kmete. In zakaj so se kmetje vnovič uprli, če so imeli že tako slabe izkušnje, a vzroki uporov so bili vedno isti, ki so izhajali izključno iz razmerja med zemljiškim gospodarstvom in kmetom podložnikom. In ti vzroki so trajali skoraj nespremenjeni

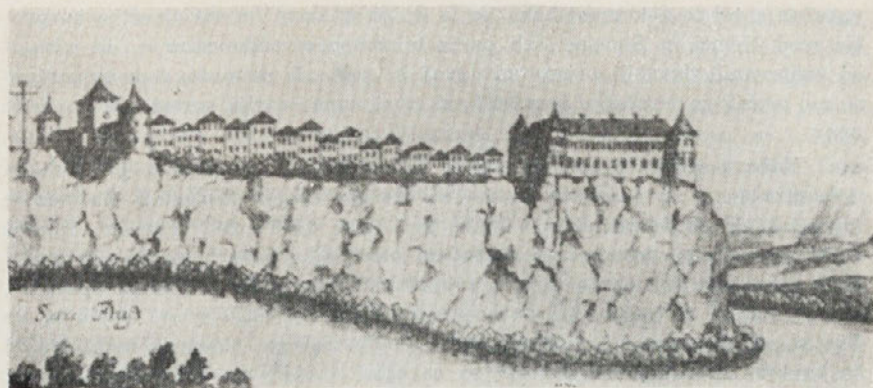
vsaj 900 let, predno so bili popolnoma odstranjeni. Jasno, vse je treba občutiti na lastni koži. Prav zaradi tega pa kmečki upori vkljub strašnemu maščevanju fevdalcev leta 1573 niso nikdar prenehali, čeprav so bili največkrat le krajevnega značaja. Kmetje so se uprli, če jim je zemljiška gosposka, bodisi graščaki, bodisi samostani, kratila stare pravice ali pa nalagala nova bremena. Ker so podložniki pritožbe in tožbe na vseh inštancah redno zgubili, so se začeli upirati, ker sporov se ni dalo rešiti mirnim potom. Najbolj je vrelo na Južnem in Vzhodnem Štajerskem, na Koroškem in na Primorskem. Torej vkljub porazu kmetov 1573.

Zgodovina je zabeležila, da so se uporna gibanja zopet pojavila leta 1575, 1584, 1585, 1596, katera so morali plemiči zadušiti z orožjem. Leta 1602 je mehovski graščak Karel Jurič poklical na pomoč Uskoke, katere so pa uporni kmetje nagnali v beg. Leta 1596, 1604, 1609 in 1610 so bili upori na Koroškem zaradi novega davka-tedenski vinar. Pa tudi obrambo proti Turkom so morali kmetje sami vzdrževati. V svojem sporu s kočevskim grofom so deloma le uspeli šele leta 1617, toda 1631 so se morali ponovno upreti zaradi davkov.

Posebne vrste upor pa je nastal leta 1609 do 1610 na ozemlju med Trstom in Planino. Leta 1609 je deželni knez Ferdinand II. dal v zakup trgovino s soljo nekemu Tržačanu Jeremiju Leo. Revni prebivalci Krasa so izgubili svoj edini zaslužek. Ker so pa jezdec tržaškega zakupnika začeli pleniti kmetom sol in tovrno živino, je prišlo junija 1610 do odkritega spopada najprej pri Hrušici, 20. junija pa v Postojni, kjer so kmetje pobili 21 uslužbencev tržaškega zakupnika. Nato je moral poseči v spor sam deželni knez, ki je 4. decembra 1610 zakup soli odpravil, kar je bilo vseč kmetom in plemičem, ki so tudi trgovali s soljo.

Leta 1627 pa je izbruhnil prvi upor na Tolminskem zaradi novega davka na zemljo, ki so jo kmetje izkrčili brez dovoljenja zemljiškega gospoda, zaradi zamenjave tlake v denarno dajatev in zaradi nove mitnine na vino. Spor kmetov z glavarjem se je vlekel že od leta 1605. Voditelji upora so bili: Kobal, Golja, Kragulj in Maurič. Menda so kmetje uživali podporo nekaterih duhovnikov. Cesar je na osnovi poročila komisije razsodil 28. februarja 1628, da morajo kmetje plačevati dajatve od novin, katere pa je treba vpisati v urbarje. Nova krčenja se pa ne smejo več vršiti. Uporniki, ki so poprej pobirali od kmetov davek za puntarsko zvezo, so bili pomiloščeni, le Maurič je bil izgnan iz dežele. Puntarski davek so pa morali voditelji vrniti kmetom.

Izven običajnih kmečkih uporov spada tudi spopad kmečkih podložnikov grofice Tanhaussen z redno vojsko, ki je šla skozi Livanjce na Madžarsko. Ko je vojska tam prenočevala, jo je napadlo 500 podložnikov grofice Tanhaussen. Nekaj vojakov so pobili, druge opleni in jim odvzeli 36 konj, od katerih so jih devet dali grofici. Poveljnik je namreč kar sam naložil vsakega posestniku 8 gold. kontribucije za vzdrževanje vojske, vojaki so pa itak



Brežice, uporni kmetje so mesto zasedli, ne pa gradu

ropali in surovo postopali z vaščani. Vendar pa se kmetom ni nič hudega zgodilo, ker jih je zagovarjala sama grofica. Taka je bila moč grofov.

Tudi v 17. stoletju se ni stanje podložnikov prav nič izboljšalo. V nekem oziru se je celo poslabšalo, ker so k starim podložniškim dajatvam fevdalcev prišle še nove državne dajatve v obliki raznih davkov, mitnin užitnin, dacov in vseh mogočih prispevkov v korist centralne državne uprave, kateri je načeloval cesar in jo upravljal s svojimi ministri. Cesar je potreboval močno vojsko. Za njeno vzdrževanje je potreboval mnogo denarja, katerega je zahteval od plemičev, ti so pa ta nova bremena prenesli na podložnika. Kmetje so pa že itak težko prenašali stara bremena, kaj šele, da bi prevzeli na svojo grbo še nova. Sploh pa so mislili, da fevdalci lažejo in da se hočejo z novimi davki sami okoristiti, zato so soglasno sklenili, „da bodo prej pustili telo in življenje, kakor pa pristali k novotariji, nasprotujoči stari pravdi.“ Takrat so povsod nastajale revolucije in vojne. V Angliji so uporniki (že meščanski) leta 1649 celo obglavili kralja Karla I. Od leta 1618 do 1648 je divjala 30 letna vojna za nemške in nizozemske dežele. Ta vojna je spremenila Severozapadno Evropo v pravo puščavo. Trgovina in obrt sta začeli propadati, ropanje se je pa še povečalo, v kolikor se ni že poprej posplošilo. Avstrijski cesar, ki je vladal tudi v Nemčiji, je moral braniti svoje dežele s precej slabim uspehom. Zato je tudi obubožal. Sicer je Habsburžanom vedno primanjkovalo denarja. In ko je leta 1634 zahteval Ferdinand II. od štajerskih stanov 600.000 gold. vojnega prispevka, so mu ti odgovorili: „Kmetje na Spodnjem štajerskem govore slovensko in tudi sicer je med Nemci in Slovenci skoraj prirojena mržnja in nasprotstvo (eine angeborene Antipathia und Widersinnigkeit), ki se utegne še povečati, ako se bodo nakladala velika denarna bremena.“

Za 17. stoletje se glasi to poročilo vsekakor presenetljivo. Od kod izvira skrb nemških plemičev za slovenskega kmeta? Ostane še vedno odprto

vprašanje, ali ta dokument kaže, da je šlo tu za resnično narodnostno nasprotje med Nemci in Slovenci, ali pa je bil samo strašilo cesarju, da odstopi od zahtevanih davčnih prispevkov. Naj bo tako ali drugače, toda nemiri so se res pričeli že v začetku leta 1635, ki so se konec aprila spremenili v odkrit upor.

Neko poročilo pravi, da so se 1. maja uprli podložniki pl. Feliksa Schratzenbacha na posestvih Ostrovica, Hackenberg in Burgstall. Ta mož je bil vojak, ki se je udeležil že bitke pri Sisku 1593 proti Turkom. In koč vojak je postopal zelo surovo s svojimi podložniki, zato je prišlo do upora. Iz Gradca je prišel deželni profós (vojaški jetničar), da bi pomiril upornike, kar se mu ni posrečilo. Upor se je zelo hitro razširil vse do Pohorja, do Ptujkega polja preko Dolnje Štajerske do Bizeljskega, potem so se pridružili štajerskim upornikom še kmetje po nekaterih krajih na Dolenjskem, okrog Kamnika, kmetje ob Pivki na Notranjskem in celo do Koroške se je razširilo uporniško gibanje. V dobrih 14 dneh je upor zajel vso Spodnjo štajersko, del Kranjske in nekatere graščine na Koroškem. Kronike poročajo, da je upor divjal z veliko hitrostjo in s precejšnjo krutostjo. Nekatera poročila pravijo, da so uporniki požgali in porušili čez 35 gradov, samostanov in župnišč. Neko poročilo pa pravi, da so porušili celo 67 gradov in samostanov. Zelo hudo je moralo biti v samostanu Studenice pri Poljčanah, kjer so uporniki posilili tudi nune. Samostan Studenice je bil že večkrat napaden v raznih uporih. Zdi se, da so bila nekatera mesta bolj naklonjena upornim kmetom kakor gosposkim ubežnikom. Tokrat pa plemenitaši niso prav nič odlašali z naglimi ukrepi proti upornikom. Poklicali so iz Vojne krajine vojaštvo, ki je že med 11. in 14. majem prišlo na slovensko ozemlje s Hrvaškega pod poveljstvom polkovnika Jurija Ludovika Schwarzenberga. Ta je udaril s 1000 možmi prave najemniške vojske in s 300 priložnostnimi naborniki. Poleg te vojske je zbral baron Jurij Ernst Herberstein 200 oboroženih hlapcev. Te vojaške sile so zadušile upor v enem mesecu, kajti 14. junija so uničili plemiči upornike tudi na Notranjskem pri šilen taboru. Dne 12. junija je Schwarzenberg že izročil poveljstvo Viljemu Herbersteinu. Upornikom so sodili v Ljubljani, v Celju in v Gradcu. Kazni so bile enake kakor v prejšnjih uporih, voditelji so bili obglavljeni in razčetrverjeni, drugi obešeni, nekateri obsojeni na zapor, ostali pa odgnani na galeje, nekaj pa na prisilno delo na Ogrsko. Posledice upora so bile hude. Stroški za zadušitev upora so znašali na Kranjskem in štajerskem okrog 45.000 gold. Gradove je bilo treba obnoviti: prebivalstvo se je zmanjšalo, zato se je zmanjšala tudi delovna moč podložnikov, kar je škodilo tudi fevdalcem. Pustošili so uporniki in nič manj tudi vojaki. Gospodarsko je bila dežela na tleh.

#### *Veliki Tolminski upor leta 1713*

Iz dosedanjega pregleda uporov na slovenskem ozemlju smo ugotovili, da je od prvega krvavega večjega upora leta 1478 izbruhnil v vsakem stoletju

vsaj eden, če ne že dva kmečka upora v večjem obsegu v slovenskih deželah. Vzroki so bili vedno isti: neznosna bremena tako gmotna kakor tudi fizična. Vkljub vsem uporom se stanje podložnikov ni prav ničboljšalo, nasprotno, celo poslabšalo se je, ker so se uvajala nova davčna bremena. Le povodi uporov so bili pa vedno različni. Nekateri zgodovinpisci doma se trudijo, da bi dokazali, da so imeli nekateri kmečki upori drugačen značaj. Tako pripisujejo tudi velikemu tolminskemu uporu iz leta 1713 skoraj protidržavni značaj, češ da so se kmetje uprli „proti državnim organom“. Taka trditev pa seveda ne drži, četudi je samo nakazana, kajti kmetje podložniki so se vedno uprli zaradi neznosnih bremen in krivic, ki so se jim godile, in sicer so se uprli vedno proti svojemu neposrednemu povzročitelju krivic. Ta pa je bil zemljiški gospod, ker je imel nad podložnikom vso gospodarsko, upravno, sodno in izvršno oblast. Kmetje so vedno trdili, kadar so se obrnili na cesarja, da nimajo nič proti „njegovemu veličanstvu“, da se bore proti zemljiškim gospodom, ker jim kratijo stare pravice in da terjajo od njih nove nezakonite dajatve. Kmetje niso imeli nobene kontrole in niso vedeli, koliko denarja je šlo v državno blagajno in koliko ga je šlo v graščakov žep. Njihov sovražnik je bil zemljiški gospod, ker je on izvrševal nad njimi neposredno vso upravo in sodno oblast. To je bil povod upora tudi na Tolminskem leta 1713.

Leta 1698 je bil v vseh deželah uveden nov davek na meso v obliki užitnine, 1 krajcar na funt mesa. Leta 1705 so uvedli enak davek tudi na pijače. Ta dva nova davka sta povzročila težko denarno breme za Goriško, ker je znašal davek na meso 5000 gld. in na pijače pa 7000 gld. letno. Davek pa je prevzel v zakup Jakob Bandeu (Bandel), ki je bil do takrat stavbni pisar v Gorici, in ga izterjaval neusmiljeno ter zelo surovo. Pri tem izkoriščevalskem postopanju so mu pomagali tudi njegovi uslužbenci. Preveč tankovesten pri pobiranju davkov Jakob Bandeu ni bil, ker je že v štirih letih zelo obogatel, kar je razkačilo kmete, ki so bili pa že v hudem sporu s tolminskim glavarjem Coroninijem. K temu nezadovoljstvu so se pridružile še izredno slabe letine. Od leta 1711 je trajala še živinska kuga, zato je Beneška republika zaprla vzhodne meje in trgovina s Primorsko je popolnoma prenehala, s tem pa je prenehal tudi zaslužek za primorsko ljudstvo. Na ta način je dospelo splošno nezadovoljstvo do vrhunca in že v začetku leta 1713 je zavladalo po vsej goriški deželi pravo uporniško razpoloženje.

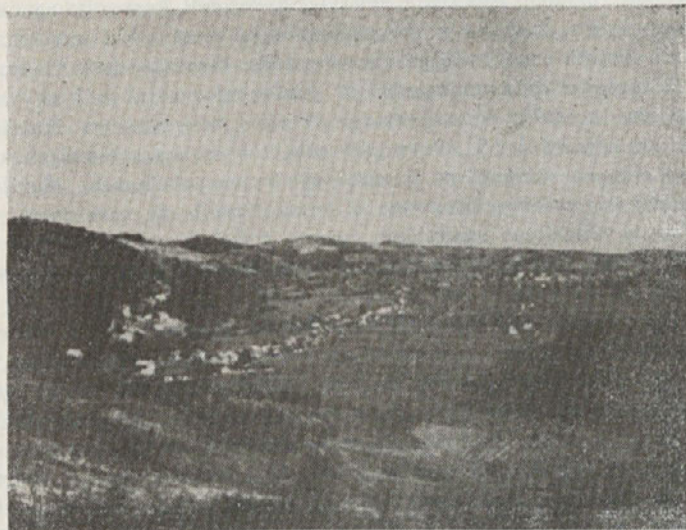
Že v začetku 18. stoletja so se uprli tolminski kmetje proti grofu Coroniniju. Vodil jih je kmet Štefan Golja s Kneže. V dobri veri so poslali poslanstvo k cesarju Leopoldu I. na Dunaj. Vlada pa je bila mnenja, da upor ni bil upravičen, zato je dala nekatere kmete zapreti. Golja je sicer ušel in še nekateri z njim, toda Goljevo premoženje je bilo zaplenjeno. Toda 1713 je šlo pa zares, ker so imeli kmetje že svoje voditelje upora. To so bili Ivan Miklavčič, vulgo Gradnik, iz Kanala, Gregor Kobač, Lovrenc Kragulj in Martin Munih. Ko so pa marca 1713 prišli tolminski kmetje v Gorico zaradi kupčije, jih je dal zakupnik davkov Bandeu z blagom in s konji vred

zapreti, toda 27. marca se je zbralo 500 Tolminec, ki so hoteli udariti v Gorico, da obračunajo z Bandelom. Pri Solkanu jih je srečal grof Coronini in, ker jih ni mogel pomiriti, je šel naglo obvestiti goriškega glavarja Strassolda, ki je res zbral nekaj dragonov in 40 mušketirjev in zadržal kmete. Ker pa zlepa ni šlo več, so vojaki začeli streljati, enega kmeta so ubili, dva pahnili v Sočo, 25 so jih pa ujeli in zaprli v goriški grad. Naslednji dan je glavar dal zasesti solkanski klanec z vojaki, ali brambovci so potegnili z uporniki, ki so lepo vdrli v Gorico, menda jih je bilo okrog 5000. Ker glavar Strassoldo s pogajanjem ni mogel nič doseči, je bil primoran izpustiti vse zaprte ujetnike. Ko so se vračali uporniki na domove, so mimogrede napadli nekatere posamezne gradove in mitnico v Kobaridu, vendar so se pomirili.

Nepričakovano pa je izbruhnil konec aprila med Tolminci ponovno upor, ki je v kratkem času zajel vso Primorsko in del Kranjske. Upor so vodili Tolminci, ki so hoteli baje preprečiti, da ne pridejo hrvaški vojaki na Primorsko. Ko so se pridružili Tolmincem še drugi uporniki, so organizirali kmečko zvezo in pobirali puntarski davek. Baje se je pokazalo, da se uporniki niso uprli samo plačevanju novih davkov (novic), temveč tudi vsem urbanjskim dajatvam, celo vojno so hoteli imeti, kakor je izjavil neki Jakob švara iz Komna graščaku Lanthieriju: „Mi nočemo pravde, marveč vojno in vsa dežela (Goriška) in Kranjska bosta združeni z nami.“ Kmetie so res imeli precej začetnih uspehov, vendar Devinskega gradu niso mogli zavzeti s 7.000 možmi. Zaradi splošnega upora so deželni stanovi prosili cesarja za vojaško pomoč. In že 17. maja je bilo izdano povelje, naj odide na Primorsko 600 mož redne nemške vojske in 200 konjenikov, istočasno pa je prišlo tudi iz Karlovca 600 krajišnikov. Sedaj je sledila strašna kazen, kakor pri vseh uporih. Dne 17. aprila 1714 so bili obsojeni na smrt: Ivan Miklavčič, Lovre Kragulj, Martin Munih in Gregor Kobal, pozneje pa še 7 voditeljev; 150 Tolminec pa na razne zaporne kazni. Na smrt obsojenim so odsekali glave, njihova trupla pa razčetrverili in jih kmetom v svarilo obesili v bližini Gorice. Dne 20. aprila so usmrtili Ivana Miklavčiča, Lovra Kragulja, Martina Muniha in Gregorja Kobala. dne 21. aprila: Andreja Laharnarja, Simona Goljo, dne 23. aprila pa še Matija Podgornika, Valentina Lapajno in Valentina Muniha. Toda končna sodba je bila izrečena šele leta 1716. Do jeseni 1716 so izpustili iz ječe ostale upornike, vendar so nekaterim zaplenili polovico, tretjino ali četrtno premoženja, kakor je bil kdo obremenjen s krivdo. Uporni župani in vaški sodniki niso mogli biti nikdar več izvoljeni na svoja stara mesta, poleg tega so morali plačevati razni kraji tudi denarno kazen od 200 do 2000 goldinarjev. Tudi duhovniki, „ki niso bili obenem dušni pastirji, a so zapeljevali ljudstvo, so bili izgnani iz vse Goriške.“

Veliki tolminski upor, kakor ga imenuje slovenska zgodovina, je bil zadnji, rekli bi, „klasični in krvavi upor“ kakor prejšnji štirje. Vkljub vsem poskusom nekaterih zgodovinarjev doma, ki se trudijo, da bi odkrili v vseh uporih neko ideološko in načrtno že komunistično zasnovano ali podlago, je tudi tolminski, pravzaprav splošno primorski, upor socialno podložniškega





Stubiško  
polje, kjer  
je bila  
odločilna  
bitka  
9. februarja  
1573. leta

značaja. V bistvu je bila borba vedno proti neznošnim bremenom in proti nečloveškemu postopku. In kmet se je uprl vedno proti tistemu, ki mu je neposredno delal krivico. Vendar se pa tudi s tem porazom kmetov niso končali upori. Niso se vršili več v takem obsegu, toda krajevni mali kmečki upori niso nikdar popolnoma prenehali, dokler je vladalo podložništvo in z njim vezane dajatve. Vendar pa je treba priznati, da se je začelo v drugi polovici 18. stoletja stanje slovenskega podložnega kmeta nekoliko boljšati, toda ne pod vplivom socialne pravičnosti, temveč zaradi prodora novih filozofskih idej v družbeno strukturo.

#### *Začetek konca*

Kakor sta humanizem in renesansa v 15. in 16. stoletju nekako predramila srednjeveškega človeka, rekel bi, iz verske letargije in družbo čustveno tako prekrasila, da je v nekaterih panogah kulturne aktivnosti dosegla skoraj nedosegljiv vzpon predvsem v slikarski, likovni umetnosti in v stavbarstvu, sta po drugi strani povzročila velik prepad nad gospodarsko močnejšimi in socialno izkoriščanimi družbenimi sloji zaradi nekontroliranega in nepravičnega izkoriščanja materialnih dobrin po veleposestniški gospodari, kar je privedlo do težkih krvavih spopadov med podložniki in fevdalci in s tem postavilo rešitev socialnih vprašanj na mrtvo točko. Prav tako pa so prosvetljenstvo, znanost in liberalizem v 18. in 17. stoletju zadali močeren sunek k rušenju fevdalnega gospodarskega sistema, čeprav ta rušitev ni bila niti lahka, ker borba, ki je hotela doseči pravično rešitev podložniškega vprašanja ni bila nikdar splošna, niti enotna, niti časovno, niti prostorno

koordinirana. V tem rušilnem procesu v avstrijskih deželah, kamor so spadale tudi slovenske dežele, zavzemata najpomembnejše mesto dva monarha, Izšla nista iz istih idejnih osnov, pač pa sta se nekako dopolnjevala v vladarskih naporih, da uredita državno upravo in zakonodajo, ki bi bili za vse sloje enako pravični in duhu časa primerni. To sta bila cesarica Marija Terezija in njen sin cesar Jožef II. Prva je uvedla kot vladarica terezijanske državne reforme, reforme drugega pa imenuje zgodovina jožefinizem. Marija Terezija je delala svoje reforme predvsem iz humanitarnih, na vero opirajočih se nagibov in iz dinastično egoističnih ozirov, Jožef II. pa je bil pravi otrok „razuma“, kralj filozof, učenec francoskih prosvetljenih ideologov, vladar absolutist.

Najhujši udarec je zadal Jožef II. podložniški obveznosti s patentom z dne 11. junija 1782, s katerim je odpravil „robstvo“ oziroma „nevoljstvo“, T. j. vse vezi, ki so omejevale osebno svobodo podložnika in ga vezale na podložniško zemljo. Kmet je smel svobodno zapustiti zemljo, ženiti se brez dovoljenja graščaka in otroke študirati, če je to zmogel. Tako osebno svobodo so dosegli angleški uporniki že po uporu 1391 in katalonski pa po uporu leta 1484. Dne 10. februarja 1783 pa je Jožef II. dovolil odkup tlake na vseh državnih in cesarskih posestvih. Ko je poskusil to izvesti tudi v slovenskih deželah, so se kmetje začeli temu upirati, ker so upali, da bo cesar tlako nekega dne itak odpravil. Zgodovina poroča, da je zaradi tega prišlo po nekod do pravega upora. Tako je neki Andrej Domitrovič hotel z upornimi kmeti napasti „šrajbarski turn“ (Thurn am Hart), da bi dosegel odpravo tlake in dajatev v žito, a je bil s 13 tovariši vred ustreljen. Ko je umiral, je naročal kmetom: „Desetino (cerkveno) morate plačevati, ker jo je Bog postavil, za odpravo tlake in grajskih davščin pa umrite z menoj.“ Cesar Jožef II. si je nakopal s svojimi reformami mnogo sovražnikov, zlasti ker je 12. februarja 1782 odpravil 738 samostanov v avstrijskih deželah in pozneje vse bratovščine. Ko je 20. februarja 1790 umrl, star 49 let je bil menda že prepričan, da je vse propadlo, ker si je dal napisati na spomenik: „Tukaj počiva vladar, čigar nameni so bili čisti, ki je bil pa tako nesrečen, da je sam videl propadati svoje osnove.“

Po njegovi smrti je zavladal njegov brat Leopold II., ki je precej Jožefovih reform ukini, najusodnejši je bil odlok, s katerim je odpravil davčno urbarsko preosnovo. Graščaki so zopet dobili pravico pobirati davke, vendar je pristavil v ukaz, „naj graščaki lepo ravnajo s podložniki.“ Toda podrejenost cerkve je pa ostala v veljavi vse do 1848. leta.

Zaradi preobširnosti ne moremo razpravljati o koristnih reformah vladarjev, temveč se moramo omejiti samo na tiste, ki zadevajo podložništvo. Ni nobenega dvoma, da sta imela oba monarha resno voljo, da olajšata težko stanje kmetov.

Marija Terezija je reorganizirala državno upravo. Na Dunaju je ustanovila direktorij za notranjo upravo, temu je podredila deželne gubernije in tem pa okrožne urade (Kreisämter), ki so posredovali med deželno vlado

in občinami, s tem je bila odstranjena oblast stanov (plemičev), kajti kmetje so imeli pravico vlagati pri kresijah pritožbe proti zemljiškim gospodarjem in kresije so imele nalogo odpravljati nezadovoljstvo podložnikov. Na ta način je bilo onemogočeno krivično izkoriščanje grofov. Po uvedbi davčne reforme je moral vsak posestnik zemlje plačevati davke po terezijanski davčni knjigi, ki je bila v veljavi vse do 1819. Pravno načelo cesarice je bilo: „Kmet mora preživljati sebe in svojo družino, plačevati davke v vojnem in mirnem času, zato ne velja nobena pogodba niti urbar, ki bi to preprečeval.“

Leta 1778 je Marija Terezija izdala robotni patent, ki je določal tlako. V starih urbarjih je bila določena tlaka od 8 do 20 dni na leto, neodmerjena tlaka je pa znašala toliko dni, kolikor jih je določil zemljiški gospod. Zato je pa robotni patent določal, da podložnik, ki je opravljal tlako pri graščaku več kot tri dni na teden, je smel delati samo tri dni in vse vrste tlake so smele znašati največ 156 dni na leto. To je bilo še vedno strašno breme, toda višina navzgor je bila vendar omejena.

Ko je v Franciji zmagalo načelo, da je zemlja glavni vir vrednot v narodnem gospodarstvu, je tudi Marija Terezija proglasila „Kmečki stan kot temelj in največja opora države.“ Zato je z vso silo pospeševala razvoj kmetijstva in splošno šolsko izobrazbo ljudstva.

(Sledi)

## **IZJAVA GLAVNEGA ODBORA ZDSPB TABOR**

Na uredniški strani glasila „TABOR“, je zabeležena pripomba, da predstavljajo mnenje ZDSPB TABOR, samo tisti, v glasilu objavljeni članki, ki so podpisani od Glavnega odbora zveze. Ta pripomba je razumljiva in upravičena, če upoštevamo „mednarodni“ značaj organizacije in zelo dolgo časa, potrebna za eventuelne odgovore ali pojasnila objavljenih člankov. Glavni odbor zato vrši svoje posle s pomočjo direktnih pismenih zvez, osebnih stikov in okrožnic ter se omejuje samo na tiste in take javne izjave, ki so v zvezinem širšem interesu, odnosno za katere smatra, da jih mora izvedeti tudi širša slovenska javnost. Posebej velja to za probleme, ki so morda povsem internega, organizacijskega značaja, pa postanejo na en ali drug način, predmet javnega razpravljanja.

S precejšnjim obotavljanjem in po dolgem premisleku zato podaja Glavni odbor ZDSPB TABOR naslednjo izjavo, ki naj služi v informacijo javnosti, obenem pa v odgovor na številna vprašanja, ki jih je s tem v zvezi prejel bodisi Glavni odbor zveze, bodisi njeni posamezni odbori ali njihovi funkcionarji.

28. novembra leta 1971 je našo organizacijo prizadel doslej morda najtežji udarec. Umrli je eden njenih stebrov, g. Zdravko Novak, v Clevelandu in vsej slovenski skupnosti dobro poznan in splošno spoštovan človek.

Potekli sta torej že dve leti od tega tragičnega, čeprav ne povsem nepričakovanega dogodka in zadostuje naj na tem mestu samo ugotovitev, da je njegova izguba nenadomestljiva ter da se vsak dan, ob vsakem koraku naše organizacije čuti njegova odsotnost.

Žalovanju Zdravkove družine in žalovanju naše organizacije so se pridružili tudi nešteti drugi Slovenci v Clevelandu in drugod in v iskrenost njihovega sočustvovanja ni bilo in ni — nobenega dvoma. Na pogrebu sta pokojnikovo krsto nosila tudi dva pripadnika organizacije borcev okrog Vestnika in v istem duhu splošnega žalovanja se je od njega poslovil pred odprtim grobom tudi predstavnik Glavnega odbora ZDSPB TABOR, ne da bi to dejstvo posebej poudaril. Čeprav je bila navzočnost dveh članov organizacije okrog Vestnika med nosilci krste seveda zapažena, ni v pieteti trenutka nihče o tem postavljajl kakršnegakoli vprašanja in pri tem bi najbrž, vsaj kar se tiče organizacije ZDSPB TABOR, ostalo.

Toda že 16. decembra 1971, se pravi dobra dva tedna po Zdravkovem pogrebu, je „Svobodna Slovenija“ iz Buenos Airesa objavila članek, napisan najbrž na osnovi poročila iz Clevelanda, v katerem so poleg poštenega „obolusa“ v Zdravkov spomin, navedene tudi naslednje trditve:

a) da je bil pokojni Zdravko Novak „strasten zagovornik“ ZDSPB TABOR.

b) da je Zdravko to v zadnjih dnevih obžaloval in

c) da je izrazil željo, naj njegovo krsto nosijo člani obeh organizacij.

Prav tam, (Svobodna Slovenija, 16. dec. 1971) je zapisano, da je Zdravkovo krsto nosil tudi predstavnik „Narodnega odbora za Slovenijo.“ V istem smislu je o pokojnem Zdravku pisal tudi VESTNIK (št. 1 Str. 22, 1972.)

Glavni odbor ZDSPB TABOR je te navedbe iz spoštovanja do pokojnega soborca in iz obzira do njegove užaloščene družine ignoriral v upanju, da ne bodo našle posebnega odmeva v slovenski javnosti. In še več: da ne bodo izrabljane v kakršnekoli namene. Do tega pa je prišlo! V dokaz služijo razni članki, objavljeni bodisi v Vestniku, bodisi v drugih njemu naklonjenih publikacijah, kjer je ponavljana „želja“ pokojnega Zdravka, naj se obe organizaciji spet združita ter so v imenu te „želje“ vsebovani tudi očitki ZDSPB TABOR ali njenim predstavnikom, da se na to željo ne ozirajo.

Vse to in pa številna vprašanja, ki jih je prejel Glavni odbor v zvezi z zgoraj omenjenimi navedbami, bodisi od svojih članov, bodisi od prijateljev, narekujejo pričujočo izjavo Glavnega odbora ZDSPB TABOR. Reagirala pa je nanje tudi vdova pokojnega Zdravka, ga. Milka Novak.

Glavni odbor ZDSPB TABOR predvsem smatra, da je navedba „Svobodne Slovenije“ da je bil pokojni Zdravko „strasten zagovornik“ naše organizacije, v resnici žaljiva za našega pokojnega soborca, ki je bil v vsem

svojem življenju in delu resničen zgled zrelega, umerjenega in preudarnega človeka, ki ni poznal ne osebnega sovraštva, ne strankarske ali klikarske strasti, kakršno mu pripisuje „Svobodna Slovenija“. Če kdo, potem se je v tistih razburkanih dnevih ali bolje po tistih razburkanih dnevih, pokojni Zdravko pridružil ZDSPB TABOR brez vsake „strasti“; po treznem, poštonem, temeljitem in — dolgem preudarku.

Na clevelandskem izrednem občnem zboru februarja 64, pokojni Zdravko ni bil navzoč in je *pred* njim v dobri veri celo izročil svoje pismo pooblastilo enemu od članov, ki je pripadal Vestnikovemu krogu. Iz tega razloga in v zavesti, da je bil pokojni Zdravko vse življenje zvest pristaš Slovenske ljudske Stranke, ga v dnevih po občnem zboru *ni obiskal nobe-aen od borcev, ki so ostali zvesti prvotni organizaciji in so ji kasneje dodali oznako „TABOR“*. Obiskal pa ga je eden iz Vestnikovega kroga, rajbrž isti, ki je imel na občnem zboru njegovo pooblastilo. Ta mu je — po besedah Zdravka samega — v smehu razložil, kako so na občnem zboru „študente okrog prinesli.“ Zvest svoji življenjski filozofiji, je Zdravko potem le od daleč spremljal razvoj dogajanj ter je šele SEPTEMBRA 1964, to je polnih šest mesecev kasneje, po razgovoru z enim od članov Glavnega odbora ZDSPB TABOR ter po zrelem in treznem preudarku, tudi sam pristopil v naše vrste in je od tega trenutka nosil levji delež bremena pri delu Zgodovinskega odseka. Plod tega njegovega prizadevanja je „MATICA MRTVIH“, odnosno „BELA KNJIGA.“ Samo pri tem delu pa je naš Zdravko pokazal izredno „strast.“

V „Svobodni Sloveniji“ navedeni trditvi, da je Zdravko pred smrtjo „obžaloval“ svoje stališče in izrazil željo, naj njegovo krsto nosijo pripadniki obeh organizacij borcev, pa izhajata iz dejstva, da ga je v zadnjih tednih življenja obiskal takratni in sedanji predsednik organizacije okrog Vestnika. Ta mu je v razgovoru sporočil tudi pozdrav tajnika te organizacije in ob tem se je Zdravko ustavil in izrazil svoje obžalovanje, če je bil morda preosoren v pismih ki jih je izmenjeval s tajnikom Vestnikovega kroga, katerega je naprosil, naj za „MATICO MRTVIH“ prispeva tudi seznam žrtev iz Štajerske. Tega seznama pa Vestnikov tajnik *ni hotel* predložiti (in ga tudi do danes ni). Za *ta pisma* se je torej pokojni Zdravko opravičil, ne pa za svoje članstvo v organizaciji ZDSPB TABOR.

Tudi ni Zdravko nikdar izrekel želje, naj njegovo krsto nosijo člani obeh organizacij, kar je razvidno tudi iz izjave njegove vdove, ge. Milke Novak. Tudi ta incident je „Svobodna Slovenija“ izrabila v svoje namene in navedla, da je krsto nosil tudi „predstavnik Narodnega odbora za Slovenijo“. Tako je bilo spretno izrabljeno dejstvo, ker je bil član Vestnikove organizacije, ki je v resnici nosil krsto, *istočasno* tudi član takoimenovanega „Narodnega odbora za Slovenijo.“ Neumestnost takega izrabljanja je zavrnil tudi prof. Janez Grum, član ali simpatizer organizacije okrog Vestnika, v „Ameriški domovini“ ob prvi obletnici Zdravkove smrti (18. decembra, 1972).

Ena od splošno poznanih in občudovanih lastnosti pokojnega Zdravka, je bila njegova skoraj pretirana vestnost in natančnost, pa tudi čut za odgovornost, kar vse mu je — v trenutku, ko je spoznal, da se mu bliža smrt — narekovalo, da je svoje posle zaključil in po svoji najboljši moči poskrbel, da sad njegovih prizadevanj ne bo pozabljen. Tako je vso svojo neprecenljivo zbirko dokumentov, publikacij itd., izročil v varstvo zavodu „Slovenik“ v Rimu, ves na MATICO MRTVIH nanašajoči se material pa Zgodovinskemu oddelku Glavnega odbora ZDSPB TABOR.

Čutil je tudi dolžnost, da se od slovenske skupnosti dostojno in še zadnjič poslovil. Štirinajst dni pred smrtjo je narekoval svoje poslednje pismo, ki ga je ob odprtih krsti prebral njegov prijatelj, pesnik Marjan Jakopič, član Glavnega odbora ZDSPB TABOR.

Celotno besedilo Zdravkovega poslednjega pisma je objavljeno v glasilu „TABOR“ (1 — 2, 1972, str. 9), najpomembnejši odstavek pa se glasi:

„Predno vam rečem zbogom, dragi rojaki, bi vas prosil: izpolnite mojo največjo željo, ki sem jo nosil vsa leta svojega javnega dela! Delajte za dobrobit vseh Slovencev skupno, povezani, kot bratje; kot bratje in sestre v ljubezni drug do drugega, ker le tako bo Bog blagoslovil vaše delo...“

Odmaknjen „specifičnim“, zemeljskim problemom, na pragu svojega groba, se torej Zdravko ne obrača na svoje sodelavce v organizaciji borcev, niti ne samo na clevelandske sodelavce, temveč na celotno slovensko združenje, na vse drage mu slovenske rojake. Glavni odbor ZDSPB TABOR nima nobenih pomislekov ob tem Zdravkovem pozivu ter je, kot je bil v preteklosti — pripravljen, „skupno, v ljubezni drug do drugega“ nadaljevati Zdravkovo delo, zlasti pa še njegovo „življenjsko delo“ — Matico mrtvih. In v tem duhu, ob spominu na pokojnega Zdravka, vabi k sodelovanju vse, drage mu slovenske rojake.

V tem duhu in z namenom, da prežene vse nejasnosti, ki so jih povzročila navedena izrabljanja in obžalovanja vredna izkoriščanja Zdravkovega imena, podaja Glavni odbor ZDSPB TABOR to izjavo ter istočasno s pristankom ge. Milke Novak, objavlja najznačilnejše odstavke iz njenega pisma predsedniku organizacije okrog Vestnika, v katerem se dotika istih vprašanj. Tega pisma organizacija doslej še ni objavila in ga. Milka Novak do časa datuma te izjave ni prejela nobenega odgovora.

„Odkar je bil v „Svobodni Sloveniji“ (16. dec. 1971) objavljen članek o mojem pokojnem možu, sem se borila sama s seboj ali naj odgovorim... ali naj molčim in trpim... „Ko pa so tudi v Vestniku ponovili iste laži, sem njemu (pok. možu) in najinim otrokom dolžna, da ga branim, ker ga je Vaša organizacija s tem skušala prikazati slovenski javnosti kot slabiča, ki je na smrtni postelji spremenil svoja načela in prosil odpuščanja... Prav tako

je zlagano, da bi on prosil zastopnike SPB, da njegovo krsto nosijo tudi člani te organizacije. To je bila moja in mojih otrok želja, na pobudo g. K. Samo zato, ker smo želeli, da bi vsaj ob njegovem pogrebu ne bilo nasprotij med eno in drugo organizacijo, sem Vas naprosila, da bi ga nosila tudi dva člana SPB... danes pa to obžalujem...

...Moje zadoščenje naj bo v tem, da sem vrnila bankovec za \$100,00, katerega ste poslali po g. K., ko se Zdravko že ni dosti zavedal, sicer bi mi gotovo ne dovolil obdržati dar... Od Vas pa pričakujem, da... popravite krivico, ki jo je organizacija (SPB) storila Zdravku in njegovi družini...

To so torej najznačilnejši izvlečki iz pisma, ki ga je ga. Milka Novak poslala predsedniku organizacije okrog Vestnika.

Glavni odbor ZDSPB TABOR ponovno poudarja, da podaja to izjavo le z obotavljanjem in po dolgem preudarku, smatra jo za potrebno, ker bi sicer njegov molk v tem vprašanju mogel biti tolmačen kot potrdilo v izjavi navedenih trditvev, objavljenih v „Svobodni Sloveniji“ in „Vestniku!“

In slednjič, s to izjavo želi Glavni odbor ZDSPB TABOR pred slovensko javnostjo ohraniti spomin na pokojnega Zdravka Novaka, kot doslednega, brezkompromisnega delavca za — resnico.

Verinov:

## **Junakom**

Junaki, zdaj v neznanih grobih spite,  
v gozdovih, v kraških jamah domovine  
kosti so vaše plen, napoj trohnine.  
za nas ste živi, v smrti ne trohnite.

Povsod, kjer čete vaše zmagovite  
premagane so sile, zla temine,  
ste vzgled junaštva, borčevske vrline,  
umrli niste, v večnosti živite.

Turjak, vas Grčarice in Kočevje  
svetilniki so vaše večne slave,  
njih sij ozarja polja in dobrave  
ob Soči, Savi tja do Mure, Drave  
čeprav na grobih vaših raste drevje  
in zemljo krije ruša in vejevje.

FRANCE CENKAR — 50 letnik

12. septembra letos, se je srečal v Clevelandu z Abrahamom naš France. Rodil se je v vasi Trebeljevo, fara Prežganje.

Kot mladega fanta so ga Nemci mobilizirali, dali v vojaško službo in poslali na Hrvaško, kjer se je boril proti hrvaškim in slovenskim partizanom. Leta 1944 je bil tam ranjen in na posledicah tega izgubil nogo. Po vojni je živel v taborišču Spittal, kjer se je leta 1949 poročil z gdč. Ivanko Peternej. Leta 1951 je emigriral v USA in je prišel v Cleveland. Kot krojač se je tukaj zaposlil v eni velikih tovarnen, kjer delajo konfekcijske obleke. Ima tri hčerke, katerih ena je že poročena, dve pa hodita v službo.

France rad pomaga za slovensko skupnost, tako je tudi pri Taboru večkrat v pomoč, saj je tudi sam član Tabora in pred par leti je bil tudi v odboru. Čeprav ni bil domobranec, se je boril proti istemu sovražniku komunizmu. Pred nekaj leti si je kupil blizu Slovenske pristave malo farmo in tam preživlja zdaj ves prosti čas.

Dragi nam France, želimo Ti ob priliki srečanja z Abrahamom veliko sreče zdravja in zadovoljstva, da bi še dolgo vrsto let delal v prid našega društva in da bi užival sadove Tvoje farme.

Vsi Tvoji prijatelji se pridružujemo Tvoji družini in Ti kličemo, Bog TE ŽIVI FRANCE! še mnoga leta.

Nace

## Odkritje Amerike in še kaj

Dvanajsti oktober velja v zgodovini zahoda kod eden izmed najpomembnejših datumov. Pomeni odkritje Amerike v imenu krščanstva in zahodne kulture. Zato se tega dneva vsi ameriški narodi s hvaležnostjo spominjajo *Krištofa Kolumba* ter Katoliških Kraljev Španije Ferdinanda Aragonskega in njegove žene Izabele Kastiljske, za izredne zasluge, ki sta jih doprinesla v materialnem in duhovnem pogledu pri odkritju novega kontinenta.

Danes po skoraj petsto letih tega nad vse pomembnega dogodka, Kolumbova narodna pripadnost ni več predmet polemike. Krištof Kolumb je bil po rodu Italijan doma iz Genove, sin Dominika Kolumba in Suzane Fontanarosse. Ne vemo točnega datuma njegovega rojstva, ki pa je po vsej verjetnosti bilo okoli leta 1451.

Nespametno bi bilo, ako bi si Kolumba predstavljali kot navadnega



pustolovca brez potrebnega znanja za veliko dejanje, ki je pomenilo odkritje Novega sveta.

Se zelo mlad je Kolumb slovel kot večš mornar v rodni Liguriji. Pozneje se je izpopolnil tudi v znanju zemljepisa, matematike, zvezdoslovja in drugih ved. V njegovem času zemljepisna veda ni mogla biti na višini dvajsetega stoletja, pa kljub temu oblika zemlje ni bila več uganka, že takrat so jo predstavljali v obliki krogle ali bolje povedano v obliki hruške. Kmalu po odkritju Amerike sta Magallanes in Drake objadrala svet in tako dokončno potrdila zemeljsko obliko.

Tudi Kolumb je imel pravilno predstavo o našem planetu, sicer bi ne iskal nove poti v smeri zahoda za dosego Indije in dežel na Daljnem vzhodu. Problem torej ni bil kako priti v smeri zahoda na skrajni vzhod, ampak razdalja, ki je bila mnogo večja kot so jo predstavljali kartografi petnajstega stoletja.

Kmalu po odkritju Amerike, Kolumbov rojak Amerigo Vespucci spozna, da je to čisto novi svet, drugačen od Indije kamor je v dobri veri želel dospeti Kolumb.

Vespuccijeva ugotovitev pa je imela izreden odmev v Evropi, ko je ta ponazoril prvič na zemljevidu ameriško celino z imenom „MUNDUS NOVUS“ (Novi svet). Približno pet stoletij pred Kolumbom sta nordijska vikinga Erik Rdeči in njegov sin Leif Ericsson plula vzdolž Groenlandije, Labradorja in Terranove, kakor to poročajo ustna poročila starih skandinavskih epskih pesmih (Sag).

Zakaj potem odkritje Amerike ni bila zasluga vikingov! Zato, ker naravniki niso pustili ničesar na papirju. Odkritje v tem primeru pomeni, da se novi zemlji določi zemljepisna lega, da se odkritje objavi pismeno in da se novo zemljo naseli, kot je to storil Kolumb, ki je v imenu Katoliških Kraljev ustanovil na otoku La Hispanola prvo naselje evropejcev 25. decembra leta 1492. Zato velja Kolumb za moža, ki je prvi odkril Ameriko.

Praden govorimo o prvi Kolumbovi vožnji v Ameriko, si moramo biti na jasnem o takratnem političnem in zlasti verskem stanju Evrope. Španija je po stoletnih bojih z Mavri in drugimi severnoafriškimi plemeni (710 — 1492) končno očistila Iberski polotok arabskega vpliva in dosegla leta 1492 po zaslugi katoliških kraljev politično ter versko enotnost države. Kljub tej enotnosti arabski vpliv ni bil popolnoma odstranjen; še danes ga opažamo v španskem jeziku npr. besede: alcalde=župan, alfalfa=detelja itd. so arabskega izvora. Če je Španija skoraj za osem stoletij izgubila svojo versko-politično enotnost, pa je pridobila ravno po zaslugi tujcev na znanosti ter umetnosti, ki je slovela v Španiji skozi pretežni del Srednjega veka. Tako n. pr. španski zgodovinar Rafael Altamira ugotavlja, da je Córdobaška biblioteka v desetem stoletju štela nad pol milijona knjig, kar pomeni nekaj izrednega za tisto dobo. Razpoloženje Ibercev za versko-politično enotnost države pa se ni ustavilo ob padcu Granade leta 1492 ampak se je nadaljeva-

la na Sredozemlju, kjer je Španija postavila mogočen zid proti prodiranju islama; še več! Po njeni zaslugi je prišlo do odkritja Amerike.

Padec Bizanca v turško sfero leta 1453 je pomenil konec trgovskih stikov z bližnjim in daljnim vzhodom. Zato je bilo treba iskati novih poti in priti po njih do dišav, porcelana in svile. Zato so Portugalski veliko storili, ko so že leta 1488 dosegli rt Dobre Nade (Cabo de Buena Esperanza) v legi 40° j. š. in 20° zah. Gr.

Vse dotlej se je po morju veslalo, kar je pomenilo počasno obalno vožnjo. Nastanek jadrnice pa je vožnjo po morjih pospešil s pomočjo ugodnih vetrov. Te nove ladje so imele tudi dobro lastnost, da je bil njih trup globok in zato primeren za vkrcanje velike količine pitne vode in hrane, le tako si lahko razlagamo, kako je mogel Kolumb in njegova devetdeset članska ekspedicija vzdržati mesece na morju.

Po trudapolnem prizadevanju za uresničenje načrta tolikokrat zavrjne nega, je Kolumbu uspelo podpisati pogodbo s katoliškima kraljema v zvezi z ekspedicijo. Dne 3. avgusta leta 1492 odplujejo iz španskega pristanišča Palosa jadrnice: Santa Maria, La Pinta in La Niña z devetdeset člansko posadko po večini mladih in neporočenih mož v smeri zahoda na dolgo in uspešno pot odkritja novega sveta. Zanimivo je, da odprave ni spremljal nobeden duhovnik.

Vožnja zdaj lahko postane na čase naporna, tedaj mornarji mrmrajo proti admiralu, češ da jih pelje v gotovo smrt!

Kolumb, mož trdne vere in značaja nemalokrat poseže s kropko roko ter strezni obupance. In končno Juan Rodriguez Bermejo pretrga jutranjo tišino dne dvanajstega oktobra s krikom Zemlja! Predstavlja ti si morem veselje ubogih mornarjev, ki so po več kot dveh mesecih vožnje zopet zagledali zemljo. Kronist na admirali ve povedati, da je bila obljubljena nagrada tistemu, ki bo prvi naznanil veselo novico, toda muhasti Kolumb je podel nade Juanu Rodriguezu, rekoč, da je tudi on ugledal obris otoka okoli druge ure zjutraj, katerega je krstil z imenom Sv. Odrašenika — San Salvador. Po vsej verjetnosti današnji Watling (Bahamsko otočje). Proti pričakovanju Kolumba, otok ni bil nič podoben tisti Indiji kamor je želel dospeti. Več kot sto let popreje je Marco Polo v knjigi „Il Millione“ pisal o Velikem Kanu, o razkošnih palačah pokritih z zlatimi strehami in še drugih zanimivostih. Namesto velikega Kana, za katerega je prinesel pozdrave Katoliških kraljev, so ga sprejeli goli divjaki z lokom in puščicami. Zato je sklenil, da se vrne brez zlata in Kanovih pozdravov za španske vladarje, toda odkril je Ameriko, kar je pomenilo enega izmed največjih dogodkov krščanskega zapada.

V naslednjih letih je Kolumb vodil še tri ekspedicije v Ameriko in sicer 1493 — 1496; 1498 in zadnjo v letih 1502 — 1504. Že resno bolan se vrne v Španijo in se nastani v Valladolidu, kjer se je takrat mudil kraljevi dvor. Želja Kolumbova je bila, da mu Katoliška kralja priznata njegove diplome, kakor tudi za njegove potomce. Žal njegova velika dobrotnica umrje tisto

leto, njen soprog Ferdinand pa se ni zmenil za ubogega Kolumba, ki je v revščini in pozabi umrl v Valladolidu leta 1506.

Izabela Kastiljska, ki je odšla v zgodovino kot ena izmed največjih žena vseh časov, ni nosila zastoj naslov Katoliške vladarice. Poleg zlata in srebra je imela v mislih uboge in nevedne domačine, katerim je posvečala v svojih odlokih vso skrb za dušo in telo. Žal zlata lakomni španski osvajalet niso sledili naročilu svoje vladarice, ko so neusmiljeno izžemali domačine v svoj lastni prid.

Kaj je pomenilo za svet odkritje Amerike? Rekli bi lahko, da je odkritje bilo velikega pomena zlasti na ekonomskem polju. Tedanji evropski gospodarski sistem je slonel na merkantilizmu, ki je oznanjal, da sta največje bogastvo neke dežele zlato in srebro. Pričakoval je ta gospodarski sistem protekcijo domači industriji in nalagal močne pristojbine tujim izdelkom zato, da bi se čimbolj razvila domača industrija. In končno država vodi in nadzira vso ekonomijo.

Mnoge kulture, nepoznane v Evropi so pripomogle k izboljšanju evropske diete tako n. pr. kuzuza, fižol in krompir, tekstilna vlakna kot bombaž, razne vrste lesa, iz katerega so Evropejci pridobivali snovi za barvanje blaga itd. V zameno pa je Evropa dala Ameriki svojo kulturo in na milijone delavnih rok med njimi tudi nekaj slovenskih. Te, po veliki večini nekvalificirane, zato tudi od ameriškega bogastva niso pridobile mnogo koristi.

Danes po približno stotih letih izseljevanja prvih Slovencev v Ameriko se v bistvu ni nič izpremenilo. Razlika je le v tem, da namesto v Ameriko hodijo naši ljudje v Nemčijo, Švico in drugam, da bi si zagotovili lepšo gospodarsko bodočnost.

Polje slovensko, kdo bo tebe ljubil sedaj, ko so te mnogi tvoji sinovi zapustili za ceno nekaj nemških mark in Volkswagnov, medtem ko ostarela cče in mati nategujeta poslednje sile, da bi ohranila domačijo, za katero so od garanja umrli številni slovenski rodovi. Koliko denarja so stali, preden so bili sposobni za delo, a sedaj so odšli na tuje, odkoder se bodo le redki vrnili z denarjem.

Kako pa je s slovensko politično emigracijo? Nič dobrega se ji ne obeta, čimbolj se stara, bolj peša njena moč. Kako rešiti to propadanje? Rešiti se da le deloma in to s stalnim stikom z domovino. Za Slovence, ki so imeli vodilne vloge (teh je manj) v dobi borbe proti komunizmu, je tak stik z domovino nemogoč, je celo nečasten. Drugačen odnos do domovine pa ima lahko mladi rod Slovencev, rojenih v Ameriki. Ta mladi rod pa mora navezati stike z domovino, ako hoče še v naprej ostati slovenski. Tudi tolikokrat poudarjena slovenska pesem nas ne bo mogla dolgo reševati; še manj klobase s kislim zeljem. Ubrati bo treba na drugačne strune, ako nam je mar naš obstoj, ki je resno ogrožen od znotraj in zunaj.

Kaj nam res nič ne pomenijo tisoči slovenskih življenj, pokončanih med in po drugi svetovni vojni? Predvsem je naša dolžnost spoštovati prelito kri,

pa četudi predstavljamo na zemljevidu Evrope eno samo piko, ki je in mora ostati naša, pa naj stane kar hoče. Želja po lastni državi je vsak dan silnejša in nujna, ako hočemo živeti namestu tisoč let suženjstva še tisoč let v svobodi. Zgraditi lasten dom je bila vedno želja slehernega Slovenca. Zato pravi naš pregovor: „Dober je domek, pa četudi ga je za en sam bobek.“ Tisočletno suženjstvo nas je izoblikovalo v krotke ljudi, celo brez značaja, da smo dopuščali tudi takrat, ko ni bilo treba, žalitve tujcev. Ako je dovoljeno katoliškim Avstrijcem terorizem v Tirolu proti sistematičnem naseljevanju Kalabrežev, da bi ga preprečili, bi bilo pametno, da bi katoliški Slovenci razbili butico avstrijskemu nacistu, ki si je dovolil odstraniti slovenski napis v sami zibelci slovenstva. Pameti in značaja potrebujemo Slovenci, ako hočemo živeti, kot se ljudem spodobi. Naše dolgo tavanje po temi bomo morali nekoč opravičiti kot so to že storili Judje, ki so svoje tavanje po puščavi iz egiptovske sužnosti na poti v cbljubljeno deželo opravičili takole: Božja volja je bila, da se noben sin Izraela s suženjsko miselnostjo ne naseli v novi domovini niti sam voditelj Mojzes, ampak mladi rod brez predsodkov svojih suženjskih prednikov, ki bo znal braniti svojo svobodo. To vodilo naj velja tudi za nas Slovence, ko bomo korakali iz suženjstva po poti življenja naproti za našo Slovenijo z zdravo mladino, ki noče, da bi potemnela naša slava, ko bomo proslavljali petstoletnico odkritja Amerike.

---

## NAŠI MRTVI

---

### Jože Gregorič

Zjutraj 27. septembra 1973. je umrl na delu zadet od srčne kapi *Jože Gregorič*. Naslednji dan je bil pokopan na pokopališču Villegas v San Justu. Pogrebne obrede je izvršil Dr. Starc, a od pokojnika se je poslovil pri odprtem grobu soborec inž. A. Matičič s sledečimi besedami:

„Dragi soborec Jože!

Tebe in tvojo pred leti umrlo gospo Ivanko sem spoznal kot dobrosrčne Dolenjce že pred 30 leti na Dolenjskem, v prelepi Kostanjevici. Od tega časa naprej so bile naše prijateljske vezi stalne in so se nadaljevale tudi tu v Argentini in sem Te zadnjikrat obiskal na Tvojem domu 7. julija letos.

Pokojni Jože Gregorič se je rodil 18. februarja 1915. v Škocijanu pri Mokronogu na Dolenjskem. Kot mlad fant si je izbral orožniški poklic in se je, kot številni njegovi kolegi (Sladič — Einšpiler), odločil in pristopil v naše protikomunistične vrste, najprej kot vaški stražar in pozneje domobranec, kjer je dosegel položaj višjega narednika. V Kostanjevici je organiziral domobransko vojaško godbo in je bil njen kapelnik. Ta godba je nastopala na vseh važnejših proslavah Novomeške domobranske skupine. Ob koncu vojne

ni uspelo priti Novomeški skupini na Koroško in so večina postali skrivači, katerih usoda je bila — smrt. Ti pa si se po čudežnem načinu rešil in prekorčil mejo.

Tu v Argentini si delil isto usodo kot vsi ostali begunci. Bil si delaven, poštenjak in ostal si zvest protikomunist.

Ko se danes poslednjič poslavljam od Tebe, Ti želim srečnega snidenja z ženo Ivanko, prav tako Ti želim mirnega počitka, ki ga toliko potrebuješ in ki ga nisi našel na tem svetu.

Izrekam globoko sožalje Tvojim trem sinovom: Ivanu, Jožetu in Stanku ter ostalemu sorodstvu.

„Tebe — Jože bomo ohranili v dobrem spominu!“

## **IZ DRUŠTEV**

---

Ob vstopu v novo službeno dobo, ki se bo končala v dnevih, ko bo zdomska Slovenija obhajala 30-letnico tragičnih dogodkov v Kočevskem Rogu, Teharju in drugod po slovenski zemlji;

v želji, da bi ta službena doba potekla v čimbolj uspešnih in intenzivnih pripravah za dostojno proslavo te obletnice na vseh področjih zdomskega udejstvovanja;

in v zavesti, da pri tem izražajo voljo večine slovenskih protikomunističnih borcev,

### **sprejemamo**

delegati, zbrani na 17. rednem letnem občnem zboru ZDSPB TABOR, v Torontu, Canada, 1. septembra 1973, naslednjo

### **Resolucijo:**

1) Vabimo vse nekdanje protikomunistične borce, ki iz enega ali drugega razloga še stojijo ob strani, da se v tem letu pripravijo na veliko obletnico pridružitve naši organizaciji, edini, resnični predstavnici vseh slovenskih protikomunističnih borcev;

2) Vabimo vse druge zdomske Slovence in vse zdomske organizacije, da se nam v teh prizadevanjih pridružejo in omogočijo dostojno počastitev spomina naših najboljših bratov in sester.

Občni zbor ZDSPB TABOR  
Toronto, Canada  
1. septembra, 1973

Na 17. rednem letnem občnem zboru *ZVEZE BORCEV TABOR*, ki se je vršil v Islington — Ontario — Kanada, dne 1. septembra 1973 so se izvršile volitve novega odbora — novi odbor sestavljajo sledeči:

Predsednik: Fr. Grum

Podpredsed.: Iv. Palčič in A. Matičič

Tajnik: Fl. Slak

Duhovni vodja: rev. Fr. Gaber

Soc. referent: B. Pogačnik

Pomožna uprava: J. Žnidaršič

Glavna blagajna: F. Oreh

Tisk — zgodovina: M. Jakopič, Sr. Baraga in St. Pleško

Odborniki: J. Cerar, F. Hren in A. Koritnik

Nadzorni odbor: R. Lukež, D. Kranjc, St. Lamovšek in M. Zajec

## KRAJEVNIM DRUŠTVOM, POVERJENIKOM IN ČLANSTVU ZDSPB — TABOR.

Dragi soborci:

V imenu članov na 17. rednem občnem zboru izvoljenega gl. odbora vsem iskren pozdrav z željo, da bi nova poslovna doba bila doba tesne povezave med nami in pripravljenosti sodelovati pri vseh organizacijskih programih.

S to poslovno dobo stopamo v predvečer 30-letnice slovenske narodne tragedije, mejnika, ki ne sme mirno mimo nas. Na ta dogodek se moramo primerno pripraviti vsi — brez razlike. Od vseh nas in od vsakega člana posebej zavisi, kako dostojno se bomo spomnili tega važnega jubileja. Priprave za ta važen dogodek je treba dovršiti v dveh smereh.

Prva je močna duhovna priprava. Brez duhovne priprave je vsako zunanje slavlje prazno in brez prave vsebine. Le duhovno prerajeni bomo mogli zajeti vso globino dogodkov katerih se bomo spominjali. Ne pozabimo, da so naši padli junaki ostali svetilniki le zato, ker so bili duhovno močni. Svoje moč so zajemali v globoki veri in iz ljubezni do domovine.

Drugo, kar je potrebno v teh naših pripravah, pa je strnitev naših vrst. Kot eden moramo zamahovati pri delu in naporih za narodovo korist. Strnjeni bomo pokazali svetu in tiranom doma, da živimo in delamo in da nismo klonili v velikem zmaterijaliziranem svetu. Z dejanji bomo mogli pokazati komunističnim vladodržcem, da so oni uničili le meso — tisto, kar je umrljivo, ideje pa, ki so večne, žive v srcih vseh svobodnih Slovencev.

Živimo v razburkanih časih. Antikrist neustrašeno seje ljuliko po vsem svobodnem svetu, doma pa narod v strahu stoji pred novo dilemo, nevedoč kaj prinese jutrišnji dan. Mi, ki nam je Vsemogočn. dal milost življenja tedaj, ko so naši soborci bili pokošeni, smo dolžni storiti nekaj več, kot le skrbeti za svoje materialne dobrine. Dolžni smo svetu izpričati njihov boj in njihovo trpljenje, dolžni smo dediščino padlih izročiti mlajšemu rodu.

Ako se bomo tega zavedali vsi in ako bo vsak od nas storil le nekaj malega, potem smemo tudi upati, da bo naše delo koristno.

Glavni odbor bo v naslednjih okrožnicah podajal in razlagal programe našega dela in posredoval navodila in smernice za vse članstvo. Reagirajmo na ta sporočila, da bo naše delo čimbolj enotno. Ne strašimo se žrtev in dela, saj vendar vemo, da brez naporov ni rezultatov. Drug z drugimi delajmo in resno vzemimo ta čas adventa 30 letnice Vetrinja.

Bog Vas živi!

FG

## Zavetišče

### *Gradnja Zavetišča*

Po končanem in plačanem „skeletu“ cementnega ogrodja pritličja in prvega nadstropja se nadaljuje z delom. Pred kratkim so bile zazidane vse zunanje stene stavbe s pripajočimi okni. Z uspelo tombolo in novimi darovi se bo z delom nadaljevalo ter upamo da ne bo dolgo ko bodo končane prve sobe. Celotna stavba zavetišča ima predvidenih šest sob po dve osebi ter sedemnajst sob za posameznike, kar skupno predstavlja prostor za devetin-dvajset ljudi.

Prosimo Vas, da nam pomagate in nas podprete pri tem plemenitem delu.

### *Tombola*

Letos se je prvič vršila TOMBOLA v korist zavetišča Dr. Gregorija Rožmana in to 9. septembra 1973. v Slomškovem domu v Ramos Mejía.

Pri organizaciji tombole je dobil odbor vso pomoč Slomškovega doma, ki mu je brezplačno odstopil vse prostore doma z velikim sončnim vrtom, a poleg tega so nam člani in odborniki tega doma pomagali pri izvedbi tombole same.

Lep nedeljski sončni dan je seveda vplival, da je bila udeležba nad vse zadovoljiva in se je zbralo okrog 1.000 ljudi. Razumevanje rojakov za to prepotrebno ustanovo je bilo prav zadovoljivo, saj smo vse dobitke dobili brezplačno, nekateri so darovali denar a mnogi so že v predprodaji kupovali tablice. Tombola je bila bogata, verjetno ena od najbogatejših, saj je imela nad 80 tombol, 200 činkvinov in 200 kvatern. Glavna tombola je bil družinski šotor, druga hladilnik „Bled“ in tretja pletilni stroj; poleg tega ure, umetniško izdelani lesni izdelki in puloverji... še celo zaboj vina je bil poslan za tombolo iz Mendoze, pa je na žalost dospel prepozno.

Ob začetku klicanja številke je mesto obolelega predsednika Matevža Potočnika pozdravil zbrane rojake tajnik Marjan Šifrer.

Hvala: darovalcem dobitkov, Slomškovega domu in ostalim organizacijam kakor tudi posameznikom, ki so z delom ali udeležbo podprli zavetišče.

9. decembra bo v Zavetišču celodnevna prireditev v korist gradnje zavetišča.

## „Vi ste se za vero borili . . .“

### VII POGlavJE

Ko so mi moji domači sporočili, da so jih prestavili v drugo taborišče v kraju Burghausen, sem se odločil, da jih zopet obiščem. Pripravil sem vse kar sem mogel in težko obložen s paketi sem odšel v Nemčijo. Drugi dan so me obiskali in skupaj smo odšli na sprehod, da se tako lahko na samem maio pogovorimo. Vse so zanimale novice iz domovine, ki so bile žalibog slabe. Moji so se kar dobro imeli v taborišču. Bratje in sestre so delali izven taborišča, starši so pa bili oproščeni dela. V nedeljah so imeli vsi prosto. Bavarci so lepo ravnali s taboriščniki in jim dajali tudi hrano, da so jo lahko nosili v taborišče. Med taboriščniki jih je bilo mnogo, ki so odobravalii divjanje OF, zato sem moral biti v pogovorih zelo previden.

Med povratkom domov v Slovenijo sem z žalostnim srcem premišljeval kaka bo moja usoda v tej negotovosti in koliko časa bom lahko ostal doma in ohranil moj dom bodisi pred Nemci, bodisi pred rdečimi tovariši.

Prišel sem domov, kjer me je čakalo mnogo dela. Moral sem krepko garati, da sem prišel na tekoče.

Nemci so začeli mobilizirati naše fante. Najprej so poklicali letnika 1919 in 1920. Mnogi so se javili Nemcem, ker so se bali represalij nekaj se jih je pa skrivalo po gozdovih in se priključilo partizanom. Zvedel sem, da je bilo blizu Kandrš pri Vačah več partizanov, med katerimi je bila večina novih. Nekega dne so ti ujeli nekega moškega iz Zagorja in ga obtožili, da je izdajalec in vohun. Komandant, bivši španski borec, je zahteval da se dva prostovoljno javita za mučenje nedolžnega ujetnika. Res sta se dva javila in začela pretpati ubogo žrtev, toda komandantu to ni bilo dovolj in je sam začel z nečloveškim mučenjem. Ni končal prej, dokler ujetnik ni umrl v strašnih bolečinah. Ves ponosen je rdeči zločinec dejal svojim pajdašem da mora vsak pravi partizan znati mučiti in ubijati. Tako je bilo v španiji med državljansko vojno in tako mora biti tudi pri nas. Žalibog so mnogi odobravalii te rdeče zločine, češ, OF že ve kaj dela in izdajalce in vohune je treba pobiti. Pravi izdajalci so pa bili komunisti, ki so naše ljudi izdajali Nemcem. Tudi mene so denuncirali.

Nekega dne mi je naša dekla pravila, ta je bila navdušena OF-arka, da so partizani ubili po strašnem mučenju Nazetovega Naceta doma iz Rače. Prerezali so mu obraz in ga obesili za jezik, češ da je bil izdajalec, kar pa jaz ne morem verjeti. Edini njegov greh je bil, da ni trobil v OF-arski rog in ni podpiral partizane.

### VIII. POGlavJE

Partizani niso samo pobijali naše ljudi, temveč so tudi uničevali narodno imovino. Požigali so kmečke hiše in poslopja. Skoro vsako noč je nebo



žarelo v moravški dolini. Celo v Moravčah so požgali šolo, župnišče in kaplanijo. Ker so ljudje hoteli vsaj za silo ohraniti župnišče so ga pozneje partizani razrušili z dinamitom. Moravškim požarom so sledili drugi kot na primer šolo, župnišče in ljudski dom na Vrhpolju, šolo pri Sv. Trojici, šolo na Limbarski gori in gradove v Zalogu, Belneški grad, grad na Brdu pri Lukovici in otroško zdravilišče v Lukovici. Preveč bi se moral razpisati, če bi hotel vse požare omeniti. To je bila partizanska borba proti okupatorju — pobijanje naših ljudi in požiganje šol, cerkva, gradov in župnišč poleg nešteto domov. Do leta 1943 so se partizani vedno umikali pred odprto borbo z Nemci.

Avgusta 1943 so se v Murovcu v Moravški dolini koncentrirale tri partizanske brigade, Šlandrova, Prešernova in Tomšičeva brigada. Bilo jih je približno tisoč. Ko so bili ti obveščeni, da se pripravlja nemška ofenziva so se nameravali umakniti ponoči na Dolenjsko. Nemci so pa povsod postavili zasede in onemogočili partizanski umik. Ko so ti videli, da je nemogoče priti preko Save, so sklenili, da se poskrijejo kolikor vsak more. Nekaj jih je vendarle poskusilo priti preko Save, a tam so jih Nemci vse pobili. Ker pa Nemci niso delali hišnih preiskav je bila ofenziva več ali manj neuspešna. Vendarle smo pa potem nekaj časa imeli mir pred partizani. Le tu pa tam se je slišalo o kakem novem umoru.

(Sledi)

## **Pogled nazaj: „Osvobojenje“**

V „Ameriški domovini“ je 10. 9. 73. L. P. objavil sledeč uvodnik:

Če pogledaš v katerega izmed režimskih časopisov iz domovine pod Triglavom, ti kaj lahko pade v oči beseda osvobojenje. Zelo pogosto je uporabljajo in tudi pišejo o „osvobojenju“ po raznih knjigah, zlasti takih za šolsko uporabo. Tam je cela reč prikazana tako, kot da bi se bilo življenje slovenskega naroda in njegova zgodovina začeli pravzaprav šele takrat, ko je partija narod „osvobodila“ in prevzela njegovo vodstvo. Kar je bilo prej, je komaj kaj takega, o čemer bi bilo vredno govoriti in se učiti.

Človek se pri tem nehote spomni na smešno fašistično zahtevo, da se mora pri datumih za pravo letnico vedno pristaviti v latinskih številkah tudi letnica fašističnega vladanja (npr. 1941/XXI). Komunisti doma sicer tega ne delajo, a pri štetju let dosledno velja pripomba „po osvobojenju“. Zgradil so okrog pojma osvobojenje celo mitologijo slavnih dogodkov in junaških dejanj, ki naj še poznim rodovom dopovedujejo, da bi brez partizanskega „osvobojenja“ danes narod ječal v sužnosti, ali pa bil že izbrisan s površja zemlje.

Z oziroma na tako izredno imenitnost besede in pojma osvobojenje v partijskem slovarju in z ozirom na potvarjanje dejstev ob tej besedi, bomo na potek dogodkov, ki se nanašajo na osvoboditev Jugoslavije in posebej še

Slovenije v zadnjem letu druge svetovne vojne, posvetili z nepristransko učjo zgodovinarjev. Ti opisujejo razvoj dogodkov na podlagi avtentičnih virov in dokumentov in je zatorej njih pričevanje resnično brez prigovora. Osvobojenje pa je tako velika in čudovita stvar, da se res splača razčistiti vsebino tega pojma in analizirati njega aplikacijo na dogodke v naši domovini ob koncu zadnje svetovne vojne.

Kaj torej pomeni beseda osvobojenje? Nekdo (posameznik ali skupina) osvobodi nekoga drugega (poedinca ali skupino, narod) ali pa samega sebe, ladar iz *lastne moči* — ne z odločilno podporo koga drugega ali z že najdenim stanjem svobode — postavi le-tega iz stanja nesvobode v stanje svobode (set free). To stanje svobode pa mora biti popolno, ne le fizično, marveč tudi duhovno, tj. kulturno, politično, versko itd., da se more in sme tak akt uporabljati naziv osvobojenje. Torej sta tu dva pogoja: lastna moč in sila osvoboditelja pri aktu osvobojevanja, in neokrnjena svoboda osvobojenca. Oba pogoja sta logična in imperativna, brez njune izpolnitve oni, ki osvobojata, *ni povzročil* osvobojenja; zatorej ni opravičen si ga lastiti.

Po tej definiciji sedaj odprimo zgodovinske knjige o osvobojevanju Jugoslavije. Dne 6. septembra 1944, ko je bilo vse jugoslovansko ozemlje pod nemško okupacijo (Nedićeva Srbija, Pavelićeva Neodvisna hrvatska država in Rupnikova Ljubljanska pokrajina so bile vse pod nemško oblastjo v tistem času), so sovjetske izvidnice prvič prekoračile jugoslovansko-bolgarsko mejo, teden dni pozneje pa je general Malinovski s svojo armado udril čez gorski prehod pri Negotinu na srbska tla in udaril nemškim četam na jugoslovanskih tleh v bok. V nevarnosti obkolitve so se te začele jadno umikati z Balkana. Dne 13. oktobra je bilo vzhodno srbsko ozemlje očiščeno Nemcev in Rusi so vkorakali v Niš (Lukacs: *The Great Powers and Eastern Europe*), nato pa prodirali proti Beogradu in ga zasedli — skupno s partizani kot pravijo viri — dne 22. oktobra. Z rusko armado je prišel v prestolico Jugoslavije tudi Tito, ki so ga Rusi tam ustoličili, potem pa prodirali dalje v donavsko kotlino. Tako torej Srbije in Beograda niso „osvobodili“ partizani, ampak Sovjeti, ki so bili edini kos težko oboroženim nemškim edincam s tanki in letali, dočim partizani takega orožja niso imeli in torej sploh niso bili zmožni pregnati Nemce in osvoboditi Beograd, ali kak del Srbije.

To je dal Stalin krepko vedeti Titu v izmenjavi not za časa „tovariškega“ razčiščevanja, preden je vrgel jugopartijo iz Kominforma. V pismu z dne 4. maja 1948 pravi Stalin dobesedno: „...v trenutku, ko je ljudsko osvobodilno gibanje v Jugoslaviji šlo skozi resno krizo, je sovjetska armada prišla jugoslovanskemu ljudstvu na pomoč, strla nemškega napadalca, osvobodila Beograd in na ta način ustvarila pogoje, ki so bili jugoslovanski partiji potrebni za doseg oblasti.“ To so jasne besede v uradnem dokumentu. Preden Wolff v svojem delu (*The Balkans in Our Time*) citira ta pasus iz sovjetskega pisma, pravi, da so Rusi spet stremeli, kot tudi v ostali korespondenci, „pristriči Jugoslovane doli do prave mere“ (cut down to size). To se z drugo besedo pravi: odreči partizanom osvobojenje.

Ko se je to dogajalo v Srbiji in Beogradu, so nemške vojne sile držale v svoji oblasti vse slovensko ozemlje in je tako ostalo še pol leta vse do zloma nemških armad na glavnih bojiščih in do brezpogojne nemške kapitulacije. Niti enega pomembnejšega mesta ali kraja v Sloveniji niso v tem času mogle partizanske brigade zavzeti in držati, ali po njihovo: ga „osvoboditi.“ Šele ko so Nemci podpisali brezpogojno predajo dne 8. maja 1945 in so bile sovražnosti ustavljene, je napočil dan partizanske „zmage“ in tej sledečega „osvobojenja.“ Nemške armade so se hitro umikale iz zasedenih ozemelj po vseh delih Evrope, zlasti še iz jadranskega primorja. Kjer ni bilo na mestu civilne ali vojaške avtoritete, ki bi vzela v roke oblasti, je nastal vakuum, praznina, a ljudstvo in kraji so bili prosti okupatorja, bili so osvobojeni. Šele v to praznino, že svobodno radi vojnega izida na glavnih frontah, so udrele partizanske enote in narod „osvobodile“. Koliko gre tako „osvobojenje“ na rovaš komunističnega partizanstva, naj po zgornjih podatkih vsak sam presodi.

L. P.

## DAROVALI SO:

<i>Za zavetišče:</i>		Prodaja knjige Martin Fierro	40.—
Horvat Miha, Hurlingham ..	50.—	Mesto cvetja za pok. Danita Šušteršič	
Bogataj Ivan, V. Sarmiento .	26.—	N. N., Hurlingham .....	100.—
Poljšak Tone, V. Sarmiento .	45.—	Mesto cvetja za pok. Francem Filipič	
Klemenc Franc, V. Sarmiento	50.—	Potokar Avgust, Nemčija (D.	
Budinec Vojteh, El Bolsón .	120.—	M.) .....	150.—
Dolenc Vencelj, San Justo ..	500.—	Mesto cvetja za pok. Alojzijem dr.	
štrempfelj Ludvik, M. Coro-		Voršič:	
nado .....	150.—	Blejec Ema, Ramos Mejía .	30.—
Smersu Rudolf, San Martin	30.—	Milavec Olga, Moron .....	50.—
Zorec Franc, Churruca ....	30.—	<i>Za tiskovni sklad gl. Tabor:</i>	
Rus Srečko, Hurlingham ...	50.—	Lovrenčič Jože, Lanus .....	10.—
Koman Boris, rev., Mar del		N. N., Capital .....	5.—
Plata .....	300.—	N. N., Argentina .....	5.—
Bidovec Tone, Ramos Mejía .	500.—	Buda Stane .....	100.—
N. N., Ramos Mejía .....	100.—	M. I., Austrija (dol.) .....	7.—

## NA UREDNIŠKI MIZI

Vsem se opravičujemo ker zaradi tehničnih ovir v pričujoči številki ni nadaljevanj ocene knjige „Moja rast“ in pa spominov Tugomira Sanjača.

## **Odbor Slovenskega zavetišča**

ima v prodaji slovenski prevod

### **„MARTIN FIERRO“**

Vsaka slovenska hiša naj ima slovenski prevod

Cena 60 pesov.

Z nakupom podprete zavetišče

#### V S E B I N A

Fiasco de la reunión de los no alineados .....	273
Slovenska dilema (F. Slak) .....	274
še 275 let kmečkega podložništva (Dr. S. Baraga) .....	281
Izjava Glavnega odbora ZDSPB-TABOR .....	289
Junakom (Verinov) .....	293
Naši možje .....	294
Odkritje Amerike in še kaj (Nace) .....	294
Naši mrtvi .....	298
Iz društev .....	299
Zavetišče .....	301
„Vi ste se za vero borili...“ (Jože Cerar) .....	302
Pogled nazaj: „Osvobojenje“ (L. P.) .....	303
Darovali so .....	III.

Correo  
Argentino  
Sucursal  
J. L. Suárez  
(Bs. As.)

TARIFA REDUCIDA  
Concesión Nº 8133

FRANQUEO PAGADO  
Concesión Nº 2619